

Förutsättningar för barnets delaktighet i barnavårdsutredningar - En litteraturstudie

Lenholm Emma

Barn- och ungdomsvetenskapligt examensarbete magister 15 hp

Institutionen för individ och samhälle/Högskolan Väst

Vårterminen 2023

Handledare: Elisabet Björquist

Examinator: Anna Henriksen

Abstrakt

2020 blev Barnkonventionen lag i Sverige och Sverige hade redan under många år strävat efter att följa de riktlinjer som Barnkonventionen ger. Trots de ambitioner som formulerats ovan så visar uppföljningar att barn generellt inte görs tillräckligt delaktiga i socialtjänstens beslutsprocesser. Studier gällande hur barn med funktionsnedsättningar görs delaktiga i socialtjänstens utredningar visar att socialsekreterare ofta saknar kompetens att tala med dessa barn på deras nivå och träffar barnen för sällan. Utifrån detta kan identifieras ett problemområde gällande *hur* barn ska göras mer delaktiga i barnavårdsutredningar och de förutsättningar och arbetssätt som behövs för att göra detta möjligt.

Syftet med denna studie har varit att öka kunskapen kring förutsättningar och arbetssätt som kan möjliggöra barnets ökade delaktighet i samband med socialtjänstens beslutsprocesser. Frågeställningarna är vilka olika förutsättningar och arbetssätt krävs för att socialsekreterare inom barnavårdsutredningar ska kunna skapa möjligheter för barnets delaktighet i beslutsprocessen samt vilka gynnande respektive hindrande faktorer som påverkar barnets delaktighet. Studien är grundad på en granskning av 14 vetenskapliga artiklar genererade vid sökning i PsycInfo, Universitetsbibliotekets databas samt vid sekundärsökning. Dessa analyserades med en metaanalytisk ansats.

Resultat: Den finns flera olika faktorer på individ-, organisations- och strukturell nivå som kan verka gynnande eller hämmande på barnets delaktighet. På individnivå kan identifieras faktorer som professionellas inställning till delaktighet, socialsekreterarens roll och personliga egenskaper, kunskap om olika samtalstekniker och barnets närvaro på möten. På organisationsnivå kan identifieras förutsättningar för förberedelse och reflektion samt anpassad miljö och tillgängligt material. På den strukturella nivån kan identifieras att större förändringar gällande innehållet i socialsekreterarens utbildning samt lagförändringar kring barnombud skulle kunna haft en gynnsam effekt. Slutsatsen är att för att stärka gynnande faktorer och minska hindrande faktorer gällande barns delaktighet i barnavårdsutredningar krävs dialog och samverkan inom arbetsgruppen. Det finns en vikt i att tillsammans definiera begreppet delaktighet och tydliggöra målsättningen för att sedan genom kollegialt lärande utnyttja varandras kunskaper och erfarenheter för att skapa goga möjlighet för samtal med de barn socialsekreterarna möter.

Nyckelord: Barns delaktighet, Barnavårdsutredning, Barnkonventionen, Socialtjänst, Beslutsprocesser

Abstract

In 2020, the Convention on the Rights of the Child became law in Sweden, and Sweden had already strived for years to follow the guidelines provided by the Convention of the Rights of the Child. Despite the ambitions formulated above, follow-ups show that children are generally not made sufficiently involved in the social services' decision-making processes. Studies regarding how children with disabilities are included in the social services' investigations show that social workers often lack the competence to speak with these children at their level and meet the children too rarely. Based on this, a problem area can be identified regarding how children should be made more involved in child welfare investigations and the conditions and working methods needed to make those possible.

The purpose of this study has been to increase knowledge about the conditions and working methods that can enable the child's increased participation in connection with the social service's decision-making processes. The questions are what different conditions and working methods are required for social workers within child welfare investigations to be able to create opportunities for the child's participation in the decision-making process and which favourable and hindering factors affect the child's participation. The study is based on a review of 14 scientific articles generated by searches in PsycInfo, the University Library's database and secondary searches. These were analysed using a meta-analytic approach.

Results: There are several different factors at the individual, organizational and structural level that can have a beneficial or inhibiting effect on the child's participation. At the individual level, factors such as the professional's attitude to participation, the social worker's role and personal characteristics, knowledge of different conversation techniques and the child's presence at meetings can be identified. At organizational level, prerequisites for preparation and reflection, as well as an adapted environment and available material, can be identified. At the structural level, it can be identified that major changes regarding the content of the social secretary's training as well as changes in the law regarding children's representatives could have a beneficial effect.

The conclusion is that in order to strengthen favourable factors and reduce hindering factors regarding children's participation in childcare investigations, dialogue and collaboration within the working group is required. There is an importance in jointly defining the concept of participation and clarifying the objective in order to then use each other's knowledge and experience through collegial learning to create good opportunities for conversations with the children the social workers meet.

Keywords: Children's participation, Childcare investigations Children's Convention, Social services, Decision-making processes

Innehållsförteckning

Inledning.....	5
Problemformulering.....	6
Syfte och frågeställningar.....	6
Bakgrund	6
Barnkonventionens bakgrund och innehåll	6
Barnavårdsutredningens syfte och genomförande.....	7
Synen på barnet som aktör	10
Synen på barnets delaktighet och delaktighetens betydelse.....	10
Barnets delaktighet i utredningar och insatser inom socialtjänsten	11
Professionellas syn på barns delaktighet inom socialtjänsten.....	12
Dilemman, hinder och möjligheter gällande barns delaktighet inom socialtjänsten	13
Teoretisk utgångspunkt.....	14
Shiers delaktighetsmodell	14
Metod.....	17
Metodologisk ansats	17
Förförståelse.....	17
Design och tillvägagångssätt	18
Urval	18
Inklusions- & exklusionskriterier	21
Etiska övervägningar	21
Strategier för analys och tolkning	22
Resultat.....	23
Individnivå	23
Professionellas inställning till delaktighet.....	23
Socialsekreterarens roll och personliga egenskaper.....	24
Kunskap om olika samtalstekniker	26
Barnets närvaro på möten	28
Organisationsnivå.....	28
Förutsättningar för förberedelse och reflektion	28
Anpassad miljö och tillgängligt material	29
Strukturell nivå	30
Utbildningsinnehåll.....	30
Ombud.....	30
Diskussion.....	31

Sammanfattande resultat	31
Metoddiskussion	32
Implikationer för praxis och framtida forskning.....	33
Litteratur.....	35

Inledning

2020 blev Barnkonventionen lag i Sverige (Grahn-Farley, 2020; Unicef, 2009) vilket innebär ett förtydligande kring de rättigheter som barn har och vilka ska beaktas vid alla de beslutsprocesser som rör barn. Enligt konventionen och i den proposition från regeringen som föregick lagen så står att syftet är att skapa ett mer barnrättsbaserat synsätt i offentlig verksamhet (Prop. 2017/18:186). Då Barnkonventionen 2020 blev lag i Sverige innebar det att arbetssätten kring barn och synen på barn och deras rätt till delaktighet behövde förändras (Ekman, 2020). I det förändringsarbetet är det tre begrepp som är viktigt att förstå skillnaden mellan – Barnperspektiv, Barnets perspektiv och Barnrättsperspektiv (Ekman, 2020; Swärd, 2020). Medan barnperspektiv är den vuxnes kunskap och erfarenheter kring barn och vad som är deras bästa så är Barnets perspektiv när barnets egna åsikter och tankar om sin situation får central betydelse. Barnrättsperspektiv å sin sida är ett synsätt som främjar rättigheterna för barn och erkänner barn som unika rättighetsbärare.

De två artiklar av Barnkonventionen som fokuseras på i denna kunskapssammanställning är Artikel 3 och Artikel 12. Artikel 3 principen om barnets bästa, en bedömning som skall göras i varje enskilt fall som rör barnet och där barnets bästa ska ha företräde (Swärd, 2020; Unicef, 2009). Artikel 12 handlar om barnets rätt till delaktighet och inflytande. Detta innebär att barnet inte bara har rätt att få uttrycka sig i alla frågor som rör barnet utan också att de skall stötta i att uttrycka sig och att det de säger skall tas på allvar (Grahn-Farley, 2020; Swärd, 2020, Unicef, 2009). Detta innebär att arbetssätt och rutiner måste anpassas därefter. Även om det ges utrymme att bedöma det barnet säger utifrån ålder och mognad så skall barnet först få uttrycka åsikter och efter detta bedöms förmågan (Swärd, 2020).

Socialtjänsten i Sverige hade redan under flera år tidigare strävat efter att följa de riktlinjer som Barnkonventionen ger. Då det nuvarande metodmaterialet BBIC, Barns behov i centrum, introducerades inom Socialtjänsten 2018 så beskrev Socialstyrelsen själva i sitt material att deras utgångspunkt var FN:s konvention om barnens rättigheter samt att ett av de syften BBIC har är att stärka barnets delaktighet och inflytande (Socialstyrelsen 2018a). Socialtjänstlagen tar också avstamp i barnkonventionen och uttrycker att hänsyn ska tas till barnets vilja och dess ålder och mognad ska beaktas men utifrån detta ska barnet få relevant information och dess inställning ska kartläggas så långt det är möjligt (SFS 2001:453). Vissa studier visar att införandet av BBIC i Sverige i flera avseenden har ökat barns delaktighet (Rasmusson, m.fl., 2004). Andra studier visar att möjligheten till delaktigheten ökat men inte den faktiska delaktigheten och att barnets åsikt endast i få fall påverkar själva beslutet (Enell, 2009; Ångman, 2009).

Det finns även en risk att ett dilemma skapas och att barnets delaktighet begränsas utifrån socialsekreterarens inställning att barnet behöver ”skyddas” (Kosher & Ben-Arieh, 2019). Det finns flertalet studier som tar upp socialtjänstens svårigheter att väga barnets rätt till delaktighet mot barnets rätt till skydd (Sanders & Mace, 2006; Shemmings, 2000; Vis m.fl., 2012) och i flera fall uppger socialsekreterare att barnets ålder är en avgörande faktor vid den bedömningen (Sanders & Mace, 2006; Shemmings, 2000). Det finns inte heller definierat vem det är som skall avgöra barnets vilja, mognad och vad som är barnets bästa vilket innebär att det finns en risk att barnets röst enbart blir uttryckt genom den vuxnes perspektiv (Ben-Arieh m.fl. 2014; Sahlberg m.fl., 2020). Detta dilemma sätter även Socialstyrelsens kunskapsstöd kring att

samtala med barn ord på (2018c). Det formulerar att det finns en inneboende maktobalans gentemot barnet som ska kunna minskas genom ökad kunskap kring att samtala med barn, men att det är en svår balans då barnet å ena sidan har rätt att komma till tals men å andra sidan har rätten att skyddas.

Problemformulering

Trots de ambitioner som formulerats ovan visar uppföljningar att barn generellt inte görs tillräckligt delaktiga i socialtjänstens beslutsprocesser (Socialstyrelsen, 2019) och studier gällande hur barn med funktionsnedsättningar görs delaktiga i socialtjänstens utredningar visar att socialsekreterare ofta saknar kompetens att tala med dessa barn på deras nivå och träffar barnen för sällan (Björquist & Persson, 2021). Andra studier som genomförts gällande barns delaktighet inom till exempel socialtjänst visar att den information som dokumenteras om barnets åsikter och känslor ofta är bristfälliga eller att de har förenklats (Hultman & Cederborg, 2013) vilket skapar en tveksamhet kring hur omfattning av delaktighet verkligen sett ut. Utifrån detta kan identifieras ett problemområde gällande *hur* barn ska göras mer delaktiga i barnavårdsutredningar och de förutsättningar och arbetssätt som behövs för att göra detta möjligt.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna litteraturstudie är att öka kunskapen om hur barnets delaktighet i samband med socialtjänstens beslutsprocesser kan stärkas.

Frågeställningarna är:

- Vilka olika förutsättningar och arbetssätt krävs för att socialsekreterare inom barnavårdsutredningar ska kunna skapa möjligheter för barnets delaktighet i beslutsprocessen?
- Vilka gynnande respektive hindrande faktorer påverkar barnets möjlighet till delaktighet?

Bakgrund

Bakgrunden inkluderar både tidigare forskning inom området men även olika begrepp och företeelser som skapar den grund som kunskapssammanställningen tar avstamp från. Detta inkluderar information Barnkonventionens bakgrund och innehåll samt en barnavårdsutrednings olika delar och genomförande. Den tidigare forskningen inom områden belyser olika faktorer som kan påverka barnets delaktighet som till exempel synen på barnet som aktör, professionellas inställning till delaktighet och identifierade dilemman och hinder gällande barnets delaktighet.

Barnkonventionens bakgrund och innehåll

Det tog många barnrättsaktivister lång tid att göra verklighet av det som vi idag kanske ser som en självklarhet, att barn ska ha egna rättigheter (Ekman, 2020). Dessa aktivister såg barnen som kompetenta aktörer och bidrog till skiftet i synen på barnet (Ekman, 2020).

Barnkonventionen röstades fram av FN:s generalförsamling 1989 och är medvetet vag och öppen för tolkning på flera punkter för att få med så många medlemsländer som möjligt. Det har efter detta tillkommit tillägg och den är numera den mest spridda konventionen. Barnkonventionen innehåller 41 artiklar där de fyra grundprinciperna är *barnets rätt till icke-diskriminering, utgå från barnets bästa, barnets rätt till liv och utveckling* och *barnets rätt till delaktighet och inflytande* (Unicef, 2009). Trots rätten till delaktighet är det viktigt att vara medveten om att då barnkonventionen är föreslagen och skriven av vuxna så är det den enda konvention har tillkommit utan inblandning av den det berör (Ekman, 2020).

En utgångspunkt då Barnkonventionen antogs som lag var utgångspunkten att Sveriges lagar redan vid tillfället överensstämde med denna även om det redan 2018 gjorde ett tilläggsdirektiv till pågående översyn av socialtjänstlagen som bland annat innebar ett förtydligande av barnrättsperspektivet (Dir. 2017:39, Dir. 2018:69). I den utredning som presenterades 2020 (vis 2020:47) ges förslag om ett förtydligt barnrättsperspektiv. Bland annat att genom att byta ut ordet *bör* mot *ska* gällande att ta hänsyn till barnets åsikter och att socialtjänsten ska försäkra sig om att barnet förstått information de fått. Detta ligger sedan dess ute på remiss och det har inkommit remissvar från bland annat Barnombudsmannen och Barnens rätt i samhället, BRIS, som innehåller både positivitet till en stärkning av barnets rättigheter men även kritik för att fortfarande vara för vag i sin formulering av dessa (Dnr. S2020/06592 a, Dnr. S2020/06592 b).

Barnavårdsutredningens syfte och genomförande

Socialnämnden ska utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

11 kap. 1 § Socialtjänstlagen

En barnavårdsutredning är det som följer efter att en orosanmälan görs enligt Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) och om förhandsbedömningen kommit fram till att det som framkommer kan tyda på att det behövs åtgärd från socialtjänstens sida. En barnavårdsutredning inleds även om vårdnadshavare inkommer med ansökan om stöd. I Socialtjänstens Allmänna råd om handläggning av ärenden som gäller barn och unga (SOSFS 2014:6) uppges att en barnavårdsutredning ska inrikta sig på barnets situation och behov samt hur barnets behov kan tillgodoses. Med begreppet barn avses enligt Artikel 1 i Barnkonventionen en individ under arton år (Unicef, 2009).

Socialstyrelsen ger ut olika typer av publikationer med avsikt att hjälpa socialsekreterare att öka barns delaktighet i de utredningar och beslutsprocesser som genomförs. I Socialstyrelsens Allmänna råd om handläggning av ärenden som gäller barn och unga (SOSFS 2014:6) står formulerat att socialsekreteraren bör ge barnet möjlighet att uttrycka sin åsikt och att socialsekreteraren bör träffa barnet både med och utan vårdnadshavare för att bilda sig en uppfattning om barnets situation. Det står dock skrivet att socialsekreteraren måste träffa barnet och ta del av dess åsikt, eller utifrån vilka grunder socialsekreteraren ska göra bedömningen om detta ska ske.

De allmänna råden kompletteras av en handbok om att utreda barn och unga (Socialstyrelsen, 2015a) som förtydligar att ansvariga beslutsfattare ska ha ett barnperspektiv och definierar detta på följande sätt:

Att anamma ett barnperspektiv handlar om både attityder, kunskap och arbetssätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare och kompetenta individer som ska bemötas med respekt i alla sammanhang. Om åtgärden eller beslutet bedöms få konsekvenser för barnet eller barnen ska hänsyn tas till de mänskliga rättigheter som barn har enligt bland annat barnkonventionen. Att på så sätt säkerställa barnets rättigheter i åtgärder eller vid beslut som rör barn innebär att ha ett barnrättsperspektiv.

(Socialstyrelsen, 2015a)

Socialstyrelsen (2015a) skriver vidare att vad som är bäst för barnet inte alltid kan vara avgörande enligt Barnkonventionen när beslut som rör barn ska fattas men att det ska väga tungt och att den avvägning som gjorts ska redovisas i beslutsprocessen. Vad gäller åtgärder enligt socialtjänstlagen ska dock barnets bästa särskilt beaktas. Det beskrivs vidare att när en åtgärd rör barn ska barnet få relevant information samt ges möjligheter att framföra sina åsikter. Barnet har dock också rättigheten att avstå från att tala med socialtjänsten. Efter det att barnet fyllt 15 år har de enligt Socialtjänstlagen rätt att föra sin egen talan i alla ärenden som rör dem (SFS 2001:453). Om barnet ändå inte framför sina åsikter ska barnets åsikter så långt det är möjligt klargöras på annat sätt. Detta kan ske till exempel genom dokumentation från tidigare utredningar eller genom samtal med närstående till barnet.

Senare förtydligas i handboken om att utreda barn och unga (Socialstyrelsen, 2015a) att de med relevant information avser att barnet får information om vad som pågår, vad som planeras och som har med barnets situation att göra. Det innebär också att information måste anpassas utifrån barnet, ges vid flera tillfällen under utredningsprocessen och att det är viktigt att ta reda på om barnet kunnat ta emot och förstå den information de fått. Det lyfts även att samtal med barn med särskilda behov kan ställa speciella krav på handläggaren. Till exempel kan ett barn med språksvårigheter behöva en tolk eller annat samtalsstöd för att kunna ges goda möjligheter att framföra sina åsikter. Efter en genomförd utredning och beslutsfattande är det även av vikt att barnets på ett sätt de förstår informeras om att ett beslut fattats och vad det beslutet innebär (Socialstyrelsen, 2015a).

Barnets grad av delaktighet och hur barnets åsikter bedöms är beroende av hur mognaden bedöms varför Socialstyrelsen har publicerat ett kunskapsstöd gällande detta (2015b). I detta beskrivs tre nivåer av barns rätt till delaktighet.

1. Barns rätt till relevant information som ges på ett enkelt och tydligt språk anpassat efter barnets ålder.
2. Barns rätt att komma till tals och bli lyssnat på, samt rätten att säga nej till att framföra sina åsikter.
3. Barns rätt till inflytande och självbestämmande genom att tillmäta barnets åsikter betydelse och väga in det som barnet sagt vid beslutsfattande.

I Socialstyrelsens kunskapsstöd (2015b) beskrivs att begreppet mognad kan handla om förmågan att förstå och bedöma konsekvenser, kapacitet att uttrycka sina åsikter och olika förmågor som att ta olika perspektiv, väga risker mot möjligheter samt tänka långsiktigt. Eftersom begreppet inte är tydligt definierat kan olika personer göra olika bedömning av samma barn och innebär också att de som utreder på socialtjänsten behöver ha kunskap om barns utveckling. Det behövs kunskap dels om de generella utvecklingsprocesserna ett barn genomgår, dels olika faktorer som kan påverka den utvecklingen som trauma eller sjukdom.

Utöver detta behöver det enskilda barnets mognad utvärderas genom kunskapsinsamlade från till exempel närstående men framför allt genom att träffa och samtala med barnet självt.

Utifrån att behovet av kunskap både om barn och hur att samtala med barn är så stort, och för att kunna göra rätt bedömningar gällande barns delaktighet och öka kvaliteten i socialtjänsten bedömningar så har Socialstyrelsen även publicerat ett kunskapsstöd kring att samtala med barn (2018c).

Det grundläggande syftet med det här kunskapsstödet är att stärka barns delaktighet. Ett sådant syfte kommer från att det finns en inneboende maktobalans gentemot barnet inom vård och omsorg. Tanken är att genom stöd till professionen i att samtala med barn, så kan den maktobalansen minska. I detta finns ett grundläggande dilemma eftersom barnet å ena sidan har rätt till integritet och att komma till tals, å andra sidan har behov av stöd och skydd.

- (Socialstyrelsen, 2018c)

Kunskapsstödet tar upp många olika aspekter att reflektera över gällande att nå ökad delaktighet för barnet, från miljö till olika kommunikationssätt. De tar dock upp att när Socialtjänsten och Barnombudsmannen gjort studier kring barns erfarenheter av kontakt med professionella så har barnet uppgett att det som avgör om det blir ett bra samtal är om den vuxne ”är snäll”. Detta tolkas vidare som att det är av vikt att skapa en förtroendefull relation, vara ärlig och förmedla en genuin omsorg. Som tidigare berörts är en del av att ge barnet möjlighet till delaktighet att barnet förmedlas relevant information. En del av detta kan vara en tydlig kallelse till barnet inför möte varför Socialstyrelsen publicerat ett material som ger konkreta tips på och exempel av kallelser som riktar sig till barn (2020).

Barns behov i centrum, BBIC, är således ett numera välanvänt arbetssätt som beskrivs och förtydliggörs i handbok, metodbok samt annat metodmaterial från Socialstyrelsen (2018a, 2018b). Det beskrivs att BBIC är ett arbetssätt som har som syfte att stärka barnrättsperspektivet samt delaktighet för barn och unga. BBIC utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter (Unicef, 2009) och socialtjänstlagen (2001:453).

Målet med BBIC är att tillhandahålla en nationellt enhetlig struktur för handläggning, genomförande och uppföljning av den sociala barn- och ungdomsvården.

- (Socialstyrelsen, 2018a)

Förutom detta uppges i Handbok i BBIC (Socialstyrelsen 2018a) att ett annat syfte är att skapa möjligheter för en systematisk uppföljning av det arbete som socialtjänsten utför och öka till en ökad kvalitet och rättssäkerhet.

Som utgångspunkt använder BBIC sin modell BBIC-triangeln där triangeln tre sidor är Barnets utveckling, Föräldrarnas förmåga och Familj och miljö (Socialstyrelsen 2018a, Socialstyrelsen 2018b). I materialet förtydligas vilka risk- och skyddsfaktorer som kan rymmas inom triangeln olika delar och vilka frågor som kan vara av vikt att få svar på under utredningens gång.

Vidare beskrivs i materialet att alla utredningar ska ha ett barnperspektiv och att möten och samtal med barnet bör få ha ett stort utrymme i utredningen. Dessa möten uppges kunna vara observationer, enskilda samtal, samtal tillsammans med viktig vuxen eller annan form av kommunikation. Samtidigt tas det upp att barnet inte skall känna sig pressas att komma med

synpunkter och att det är viktigt att tänka på att inte försätta barnet i en lojalitetskonflikt med sina vårdnadshavare. Det lyfts också att barnet i samtal ska ges den information barnet behöver men vad denna information ska vara preciseras dock inte.

Synen på barnet som aktör

Synen på barn och deras förmåga är relevant utifrån att artikel 12 i Barnkonventionen (Unicef, 2019) men dess formuleringar ger utrymme för tolkning och det kan därför ha betydelse vilken syn som socialtjänst och beslutsfattare har på barnets förmåga att bilda egna åsikter och dess mognadsnivå, då det är upp till dessa att tolka lagen och agera utifrån den. Synen på barn som subjekt eller objekt har gradvis under åren ersatts av synen på barnet som en aktör som har kompetensen att berätta om sitt eget liv (Woodhead & Faulkner, 2008; France, 2004). Från att ha betraktats som någon som är "becoming", på väg mot att vara vuxen, till att ses som både "becoming" och "being". Barnet är inte bara på väg mot att vara en individ, det är redan en individ även om det befinner sig i utveckling. Fortfarande delas dock barndomen upp i olika faser där varje fas tillskrivs egenskaper och en bild av vad som anses vara normalt. Även om man idag inte ser barnet som inkomplett på samma sätt så finns det ändå till viss del en syn på barn och ungdomar som ofärdiga på väg mot att bli vuxna (Kellett m.fl., 2004). Uprichard (2008) lyfter vikten av att se barnet som både becoming och being då båda begreppen är problematiska om de används var för sig. Att enbart se barnet som någon på väg att bli vuxen lägger fokus enbart på framtid medan här och nu hamnar i skymundan medan motsatt synsätt kan leda till att barnets framtid och de olika vägar som leder dit glöms bort (Uprichard, 2008).

Woodhead (2005) uttrycker att tolkningen av barns rättigheter kan bero på hur man tänker kring barns utveckling och erbjuder två kontrasterande sätt att se på detta som kan kallas för "tre N" eller "tre C". Tre N står för Normal, Natural och Needs (Normal, Naturlig och Behov), medan tre C står för Contextual, Cultural och Competencies (Kontextuell, Kulturell och Kompetenser). Sammanfattningsvis innebär detta att oberoende av barns olika utvecklingssteg så måste dessa även ses i förhållande till de kontextuella skillnader som barns olika uppväxt innebär. Det innebär även att det är svårt att skilja på hur ett barns beteende påverkas av biologiska faktorer och kulturella faktorer (Woodhead, 2005). Vad gäller att se på behov kontra kompetens så finns en risk att en för stor användning av begreppet behov skapar en syn på barnet som värnlöst och att det finns ett värde i att i stället för att bedöma möjligheten till delaktighet som något som beror på barnets mognad i stället se att barnets mognad kan utvecklas av möjligheten till delaktighet (Woodhead, 2005).

Skiftet i synen på barn kommer från tre olika områden; forskares ökande insikt att barn kan hjälpa oss att förstå barn, ett ökat antal lagar som stödjer barns rättigheter samt ett ökat politiskt intresse för vad unga tycker (France, 2004). Det finns dock de som menar att det fortfarande är en så kallad förhandlad identitet där barnet i form av den Andre bidrar till skapandet av att vara vuxen (Sundvall, 2018).

Synen på barnets delaktighet och delaktighetens betydelse

Studier visar att det gynnar barns hälsa och välmående om de görs delaktiga i beslutsprocesser vilket bland annat kan ses genom en starkt självkänsla. Andra fördelar är att ett barn som görs

delaktig får en större förståelse för vad som händer och då har lättare att acceptera ett beslut (Heimer m.fl., 2017; Strömpl & Luhamaa, 2019). Studier visar även att en stor fördel med att göra barnet delaktig i beslutsprocessen är att barnet lättare tar till sig insatser (Kennan m.fl., 2018).

Ett problem kan vara att då uppfattningen av vad delaktighet innebär skiljer sig åt så är det också svårt att avgöra hur och i vilken omfattning barn skall göras delaktiga. Begreppet har använts sedan början av 1990-talet men det saknas konsensus kring vad definitionen av begreppet är (Kellest, 2009; Molin, 2020). Artikel 12 i Barnkonventionen kan sägas ge uttryck för det skifte i synen på barnet som egen aktör som framträtt allt mer, och genom hur det används kan uttolkas att begreppet är kopplat till vikten av självbestämmande och inflytande. Delaktighetsbegreppet kan också ha inslag av den socialpedagogiska tanken om att uppmuntra social inkludering och skapa en känsla av att höra till ett sammanhang (Molin, 2020). Detta innebär att barnet inte bara behöver bli lyssnat på utan behöver förstå situationen och sin möjlighet till påverkan och att delaktighet därför inte är synonymt med att enbart träffa barnet (Sinclair, 2004; Stern, 2006; Vis & Thomas, 2009). Det krävs också att socialsekreteraren har en inställning att det är av vikt att lyfta barnets perspektiv och delar Barnkonventionens syn på barns rättigheter (Haugli & Nylund, 2020; Woodhead, 2005). Detta då det är socialsekreteraren som kan möjliggöra för barnets röst att bli hörd genom att skapa förutsättningar för delaktighet (Stern, 2006).

Barnets delaktighet är något som flitigt diskuteras inom flera olika fält varav utbildningsområdet är ett. Studier har visat att möjligheten till delaktighet i beslut som rör deras liv är den viktigaste frågan för många barn (Lundy, 2007). Lundy (2007) lyfter också hur Artikel 12 som handlar om barnets rätt att komma till tals och vara delaktig i beslut som rör deras liv måste ses tillsammans med de andra delarna av Barnkonventionen för att de tillsammans bildar en helhet. I sammanhanget lyfter hon Artikel 2 som handlar om att inget barn ska diskrimineras, Artikel 3 om barnets bästa, Artikel 5 som berör barnets rätt att vägledas av vuxna, Artikel 13 som handlar om barnets rätt till information samt Artikel 19 – rätten till trygghet. Lundy (2007) menar att professionella måste fokusera på fyra områden för att öka barns delaktighet:

- Utrymme – att barn ges tillfälle att uttrycka sina åsikter
- Röst – att barn får hjälp att uttrycka dessa åsikter
- Publik – att barnets åsikter blir lyssnade på
- Inflytande – att det ageras utifrån de åsikter som uttryckts

Flera studier fokuserar på hur barnets tankar, känslor och åsikter dokumenteras och lyfts fram i socialtjänstens dokumentation (Kennan m.fl., 2018). Även om detta är en viktig del av att påvisa och tydliggöra barnets delaktighet så är fokus i denna litteraturstudie snarare vilka förutsättningar som krävs för att öka barnets upplevda känsla av delaktighet.

Barnets delaktighet i utredningar och insatser inom socialtjänsten

Studier gjorda innan Sverige ratificerade barnkonventionen visar en mycket begränsad barndelaktighet inom barnavårdsutredningar men att denna har ökat efter detta (Larsson & Hultman, 2019). Inom andra enheter inom socialtjänsten, så som bistånd, är barnets delaktighet dock fortsatt låg (Pålsson & Wiklund, 2021). En svensk studie visar att barns delaktighet är som störst inledningsvis i en utredning för att sedan minska i följande faser och under efterföljande insats, medan föräldrarnas röst i stället stärks med tiden (Heimer m.fl., 2018). Barnet är sällan medverkande vid uppstart av insats och endast ibland vid uppföljning sådan. Vid flera insatser i form av placering har barnets upplevelse varit att de inte informerats om varför de placerats och i vissa fall inte varit medvetna om att en placering skulle ske i förväg (Larsson & Hultman, 2019), vilket belyser vikten av insikt gällande att barns rätt till delaktighet inte enbart omfattar att bli lyssnade till utan även att få tillräcklig information. Även om socialsekreteraren ställer frågor till barnet och lyssnar på dess svar så kan det inte anses vara delaktighet om barnet inte fått information nog att förstå varför samtalen äger rum och vad syftet är (Strömpl & Luhamaa, 2020). Det tycks inte som om barnets delaktighet ökar med ålder och föräldrarnas beskrivning av situationen eller problematiken väger tyngre, framför allt om barnets och föräldrarnas beskrivningar skiljer sig åt (Heimer m.fl., 2018; Larsson & Hultman, 2019).

Även internationellt kan man se att det finns en skillnad mellan den delaktighet som ska finnas enligt policydokument och den delaktighet som kan ses i praktiken (Sanders & Mace, 2006). Gällande studier som baseras på dokumenterat beslutsunderlag är det dock viktigt att ha i åtanke att det kan finnas en skillnad mellan barnets delaktighet i praktiken och hur omfattande detta dokumenterats (Larsson & Hultman, 2019), samt att även om barnets röst framkommer i utredningarna så kan deras åsikter vara sammanflätade med föräldrarnas eller att barnets synpunkter på själva anmälan och utredning inte kommer fram. Vid en granskning av dokumentation inom socialtjänsten kunde det ses att även om barnets röst var framträdande i dokumentationen så användes ofta icke-förklarande, ”non-explanatory”, beskrivningar (Hultman & Cederborg, 2013). Detta innebär att informationen kring barnets åsikter och känslor var bristande och ofta förenklad samt saknade barnets tankar kring sin situation och sina behov. Den typ av förenklade samtal med barn kan enligt vissa mer definieras som att barnet konsulteras än att de görs delaktiga (Kosher & Ben-Arieh, 2019).

Professionellas syn på barns delaktighet inom socialtjänsten

En studie gjord i Estland visar att det finns en svag förståelse bland professionella gällande att barn har en rättighet att vara delaktiga men inte en skyldighet (Strömpl & Luhamaa, 2020). I de fall där barnet kände sig pressat att delta på samtal kunde det leda till en efterföljande känsla av besvikelse. Barn kan bland annat uppmanas att delta på möten som rör deras liv utan att informeras om att de professionella anser att de är för unga för att vara med och fatta beslut (Shemmings, 2021). Det har också uppmärksammats ett mönster att trots att de professionella uppger att de tycker att det är viktigt att barns röst blir hörd i beslutsprocesser så innebär inte detta att de i praktiken har haft ett ökat antal samtal med barnen, eller några samtal alls, vilket skapar frågan kring vad de professionella lägger i begreppet delaktighet (Strömpl & Luhamaa, 2020). Det finns kritik inom forskningen mot att endast de barn som bedöms kompetenta nog görs delaktiga inom socialtjänsten och att barn inte i tillräckligt stor omfattning uppmuntras och stötts till att uttrycka sina behov (Kiili m.fl., 2021).

Socialsekreterare har dock i studier en ökad tendens att skilja mellan att barn har beslutsrätt och att barn har rätt att vara delaktiga i beslutsprocessen jämför med andra professioner vilket gör

socialsekreterare mer benägna att vilja ha med barnen på samverkansmöten (Shemmings, 2021). Samtidigt visar forskning att synen på barns delaktighet kan skifta bland socialsekreterare beroende på graden av fara de anser att barnet befinner sig i, då barnets rätt till skydd bedöms gå föra rätten till delaktighet, samt att det bland socialsekreterare finns en mer positiv inställning till att göra barn delaktiga i utredningen än till att väga in barnets åsikter vid beslutsfattande (Kosher & Ben-Arieh, 2019). Majoriteten av tillfrågade socialsekreterare tycker dock att det är viktigt att ha samtal med barnet under en utredningsprocess (Höjer m.fl., 2022).

Dilemman, hinder och möjligheter gällande barns delaktighet inom socialtjänsten

Barnavården inom socialtjänsten är historiskt byggt på ett barnskyddsperspektiv och inte ett barnrättsperspektiv vilket innebär att socialsekreteraren kan ställas inför flera dilemman i sitt utredningsarbete gällande att göra barnet delaktig (Sanders & Mace, 2006). Ett av dem är att socialsekreteraren själv ges stort utrymme att tolka vad begreppet delaktighet innebär (Larsson & Hultman, 2019). Ett annat är att barnets rätt till delaktighet och barnets rätt till skydd kan upplevas krocka och att lagstiftningen då inte ger några riktlinjer kring vad som i de situationerna ska prioriteras (Kosher & Ben-Arieh, 2019; Larsson & Hultman, 2019; Shemmings, 2021). Exempel på sådana krockar kan vara om barnet bedöms ta skada om de får ta del av all information eller om barnet bedöms behöva skyddas från en situation i hemmet som barnet själv nekar till existerar. Det finns även dilemman som kan uppstå om barnet önskar och samtycker till insats men inte föräldrarna då detta enligt svensk lagstiftning fortfarande behövs (Larsson & Hultman, 2019). Vid jämförelse internationellt har dock Sverige ett större barnrättsperspektiv än många andra länder även om det finns en rädsla att lägga för stort ansvar på barnet vid beslutsprocesser (Ramusson m.fl., 2010).

I en studie från Wales (Sanders & Mace, 2006) tas upp att utredningsprocessen i sig inte bedöms vara ”barnvänlig” då den är väldigt formell vilket kan upplevas som hotfullt för både vuxna och barn. Det kan upplevas som än mer skrämmande om barnet inte får tillräcklig information för att förstå syftet med processen, hur den går till, vad den kan leda till samt när den är avslutad (Larsson & Hultman, 2019).

För att nå en ökad delaktighet för barn så krävs att vuxna kan reflektera över sina egna motiv till att göra barnet delaktig för att kunna vara ärliga i samtal med barnet kring deras möjlighet till påverkan (Sinclair, 2004). Det kan finnas olika synsätt både på hur omfattande samtal med barn ska vara, hur de ska genomföras och vad syftet är (Larsson & Hultman, 2019). Studier visar att barnets känsla av delaktighet är kopplad till den relation de upplever att de får till socialsekreteraren (Larsson & Hultman, 2019) samtidigt som flera socialsekreterare uppger att de inte känner att de har den kompetens som krävs för att ha samtal med barn (Kosher & Ben-Arieh, 2019). Majoriteten av tillfrågade socialsekreterare känner att de är mer bekväma med att ha samtal med äldre barn (Höjer m.fl., 2022).

En annan viktig aspekt med att lära känna barnet och träffas vid flera tillfällen är för att socialsekreteraren ska kunna få kunskap om det enskilda barnets förståelse av ord då studier visar att ord som ”skydd” och ”trygghet” kan användas och tolkas väldigt olika av olika barn (Sinclair, 2004). Tidsbrist på grund av stor arbetsbörda kan dock medföra både svårigheter att

förbereda barnen väl inför ett första möte samt att hålla det antal möten som egentligen skulle behövas (Sanders & Mace, 2006).

Teoretisk utgångspunkt

Den teoretiska utgångspunkten är det som varit utgångspunkten för resultatanalysen och som syftar till att i granskning av de olika arbetssätten inom socialtjänsten ha möjligheten till barns delaktighet i fokus. För att analysera och diskutera de förutsättningar och arbetssätt som framkommer i resultaten utifrån ett delaktighetsperspektiv har valet gjorts att använda Shiers delaktighetsmodell som grund. Då Shiers delaktighetsmodell bygger på Harts delaktighetsstege så kommer även denna att kortfattat beskrivas och beröras i diskussion.

Shiers delaktighetsmodell

Även om begreppet delaktighet går att tolka på flera olika sätt så är det viktigt att inte se delaktigheten som enbart närvaro och reflektera över skillnaden mellan att lyssna, höra och faktiskt agera (James, 2007). Detta är aspekter som Shier (2001) haft som utgångspunkt i skapandet av sin modell med fem nivåer av delaktighet (Figur 1).

Nivå 1. Barn blir lyssnade till

Detta steg handlar om att den vuxne tar ansvar för att lyssna aktivt och verkligen ta till sig av det barnet säger då barnet uttrycker en synpunkt.

Nivå 2. Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter

Andra steget innebär att som vuxen inte bara lyssna när barnet berättar på eget initiativ utan även skapa möjligheter för och undanröja hinder för kommunikation. Detta kan ske på många olika sätt, bland annat genom kommunikationshjälpmedel, tålamod eller anpassning av miljö.

Nivå 3. Barns åsikter och synpunkter beaktas.

Detta steg innebär att den ansvarige vuxna även tar hänsyn till barnets synpunkter när beslut ska fattas, även om barnets åsikter inte blir det som är avgörande.

Nivå 4. Barn involveras i beslutsfattande processer

Steg fyra innebär att barnet blir mer delaktigt i beslutsprocessen. Något som kan öka känslan av medbestämmande och agens hos barnet samt också innebära mer kvalitet på och framgång med eventuella insatser. Ett sätt att involvera kan vara att samtala med barnet och ge relevant information under beslutsprocessens alla delar.

Nivå 5. Barn delar makt och ansvar över beslutsfattande

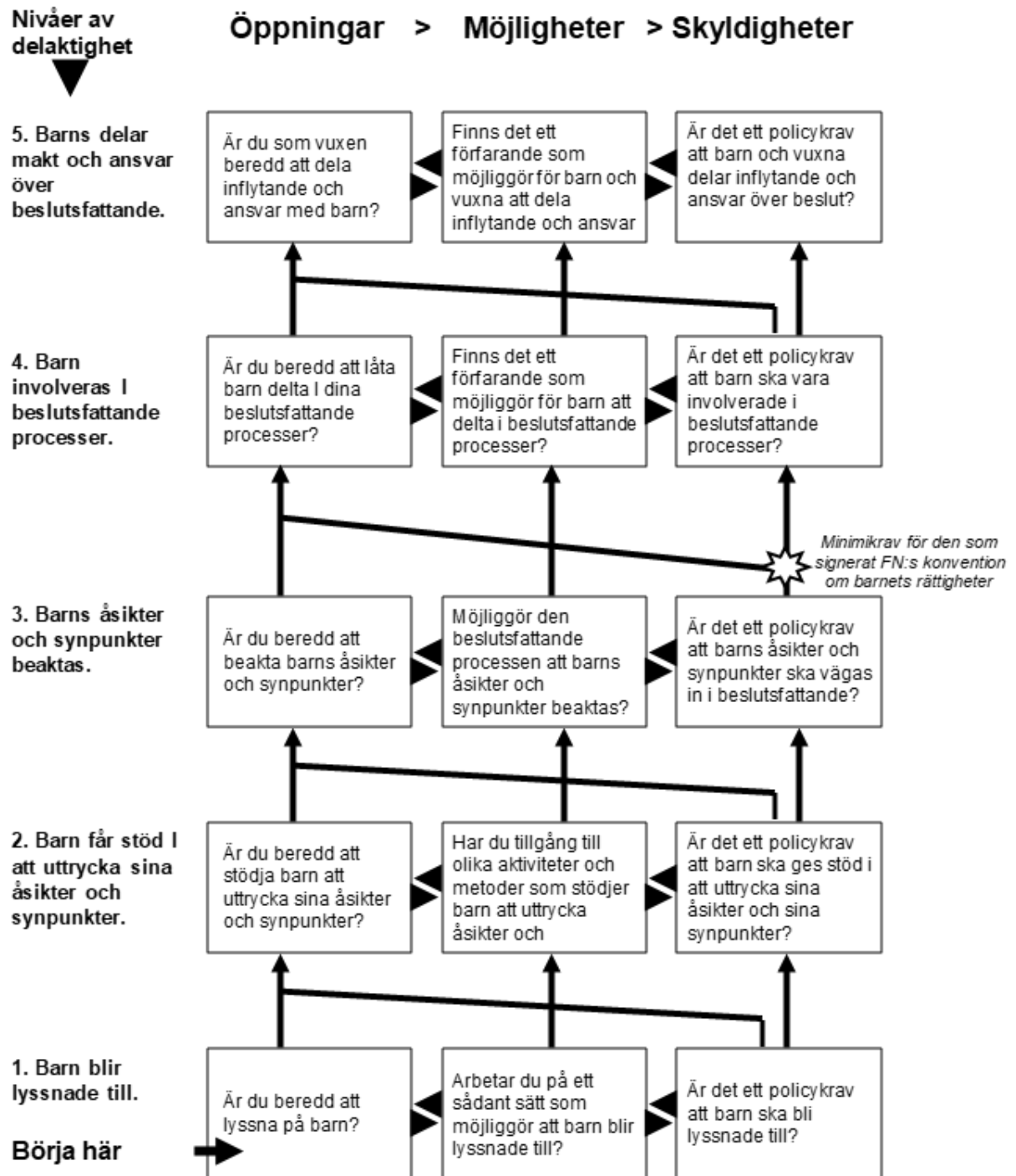
Det slutliga steget innebär att barnet också tilldelas makt, vilket innebär att de vuxna måste vara villiga att avsäga sig del av makten. Shier (2001) tar dock upp att detta steg bara kan tas om man även beaktat vilka risker och vinster som kan komma av att barnet får ta del av denna makt och att det är viktigt att barn inte tvingas ta ett ansvar de inte vill ha. Inom Socialtjänsten är det bland annat viktigt att ett barn inte ska behöva bära känslan av att de medverkat till ett beslut som försätter dem i konflikt med sina föräldrar vilket innebär att steg fem oftast inte är aktuellt utifrån en etisk ståndpunkt.

Varje nivå som Shier beskriver har tre steg i form av öppningar, möjligheter och skyldigheter som ska kunna fungera som en guide för professionella i arbetet att öka barns delaktighet. Till skillnad från Harts delaktighetsstege (Hart, 1992) som inleds med steg som formuleras som manipulering av barn, diskussioner som förs över barns huvuden och barns symboliska delaktighet så har Shiers modell som startpunkt att barn blir lyssnade till, vilket innebär att delaktighetsarbetet redan behöver ha påbörjats. Att avancera på vägen till delaktighet kräver också att de vuxna inblandade har en önskan att göra så.

Det finns viss kritik mot både Shiers och Harts modeller utifrån att de visar en hierarkisk bild av de olika stegen som både indikerar att man inte kan befinna sig på flera olika steg under samma beslutsprocess, men också att de olika stegen skulle ha olika värde (Kellett, 2009; Kirby & Gibbs, 2006). Framför allt gällande utredningar inom socialtjänsten finns det en möjlighet att barn i vissa delar av beslutsprocessen bedöms kunna vara mer delaktiga än inom andra delar och att det inte innebär ett misslyckande att inte kunna nå upp till modellens högsta nivåer. Det finns därför de som i stället tagit Harts fem översta steg och placerat dem i en cirkelform för att illustrera att de olika stegen kan vara likvärdiga men i olika situationer. En annan kritik som Shiers modell fått är att den inte tydligt beskriver hur barnen ska kunna göras delaktiga i de olika stegen samt att både den och Harts modell på vissa sätt upprätthåller bilden av det hjälplösa barnet som är beroende av den vuxnas hjälp för att få egen agens (Kellett, 2009).

Figur 1

Shier's Vägar till delaktighet – Barns och ungas väg till delaktighet

Kommentar: Shiers delaktighetsmodell (Shier, 2013. Tidigare översatt av Elisabet Björquist utifrån Shier (2011) med tillstånd från Harry Shier. Används med tillstånd från Harry Shier via epost 2023-03-31.

Metod

Metodavsnittet syftar till att ge läsaren en möjlighet att ta del av forskningsprocessen för att kunna granska och replikera denna. Detta för att skapa en ökad tillförlitlighet.

Metodologisk ansats

En litteraturstudie kan definieras genom att vetenskapliga studier på något sätt granskas ännu en gång, ofta för att få ut den viktigaste essensen som studierna tillsammans genererat (Grant & Booth, 2009). Detta kan ske på olika sätt men i detta fall har utgångspunkten varit en systematisk sökning och ansats med inklusions- och exklusionskriterier för att skapa en kunskapssammanställning utifrån tydliga ramar (Grant & Booth, 2009). I litteraturgranskningen har också meta-analys använts genom att de inkluderade studiernas resultat jämförts med varandra och analyserats utifrån en gemensam grund (Grant & Booth, 2009). Den kritik som uttryckts gällande meta-analys har handlat om att en mängd olika typer av studier som jämförs med varandra kan generera ett otydligt resultat (Grant & Booth, 2009). Avsikten har därför varit att minimera denna risk genom en tydlig utgångspunkt i frågeställningar och teorier för att skapa en större helhet med ett eget vetenskapligt värde.

Kvalitetskriterier

Som kvalitetskriterier har använts Brymans (2008) fyra delkriterier för tillförlitlighet; *Trovärdighet*, *Överförbarhet*, *Pålitlighet* och *En möjlighet att styrka och konfirmera*.

För att uppnå dessa har det tydligt redogjorts för studiens olika steg och genomförande. Detta inkluderar hur artiklar söktes, hur urval gått till och hur analysprocessen sett ut. Även förförståelse har redovisats för. Tillsammans syftar detta till att påvisa ett granskande synsätt och ett agerande i god tro. Det skapar även en möjlighet att replikera studien för att styrka och konfirmera dess resultat. Studiens process och redogörelse i text har granskats och kommenterats regelbundet av handledare.

Då studien baseras på fjorton artiklar är det svårt att säga att den ger en heltäckande bild av forskningsfältet. Överförbarheten har försökt ökas genom att ha en bredd i granskade artiklar och skapa en bas för vidare forskning och verksamhetsutveckling.

Förförståelse

Den förförståelse en forskare har inom ett visst ämnesområde kan påverka både sättet hur det angrips och hur resultatet tolkas (Holme & Krohn Solvang, 1991). I mitt fall består min förförståelse både av tidigare högskolestudier samt av yrkeslivserfarenhet. Förutom en socionomexamen samt en magisterexamen i socialt arbete så har jag avslutat högskolekurser inom bland annat områden såsom socialpedagogik, migrerande barn och barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar där begreppet delaktighet samt betydelsen av delaktighet på olika sätt lyfts ur olika perspektiv. Jag har tidigare arbetat i många år som skolkurator där delaktighet ur ett elevhälsoperspektiv är centralt och arbetar nu sedan två år tillbaka på socialtjänsten som utredare i barnavårdsutredningar.

Design och tillvägagångssätt

Urval

Vetenskapliga artiklar har sökts genom att användning av databasen APA Psycinfo och högskolebibliotekets sökmotor som är kopplad till en mängd vetenskapliga databaser. Initialt användes en kombination av sökorden *Children OR adolescents OR youth OR child OR teenager, involvement OR participation OR engagement, "decision making process"* och *"social services"*. Detta vid tillfällen även tillsammans med sökordet *Sweden*. Detta genererade många artiklar gällande lagstiftning kring barns rätt till delaktighet, betydelsen av delaktighet och professionellas inställning till barns delaktighet men en bristande mängd artiklar kring hur arbetet för att öka barnets delaktighet kan se ut. Av den anledningen fattades beslutet att även titta på metoder som används inom andra områden. Sökordet "social services" togs därför i vissa sökningar bort.

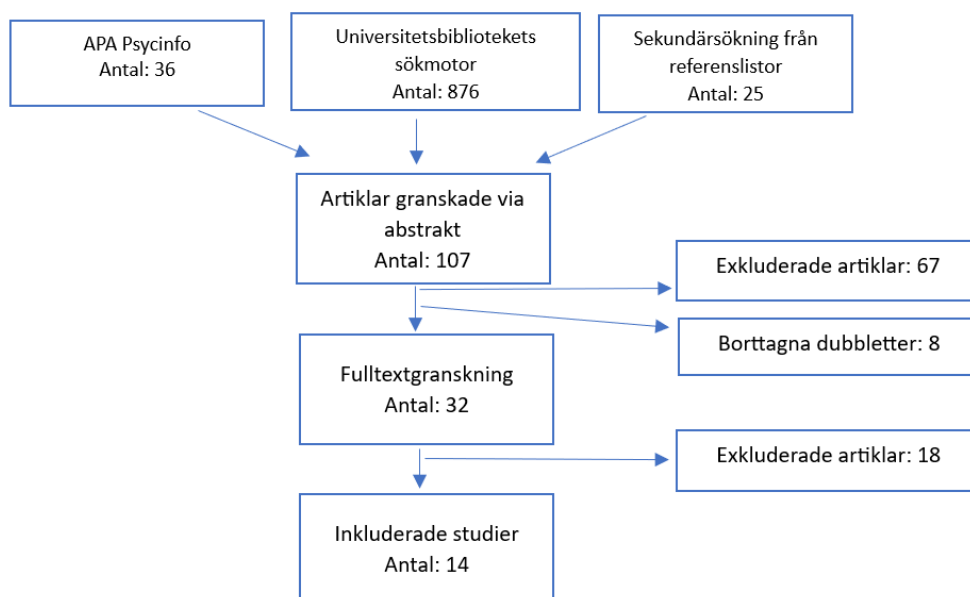
Artiklar har även hittats genom sekundärsökning där litteratur använts i andra relevanta texter.

Artikelsökningen är den första delen, källobservationen, av källgranskningens fyra steg (Holme & Krohn Solvang, 1991). Den andra delen består av bestämning av ursprung då endast vetenskapliga artiklar som genomgått peer-review har inkluderats. För att ta del av så aktuell forskning som möjligt har studier genomförda de senaste tio åren använts som underlag för kunskapsöversiktens resultatdel medan även äldre artiklar inkluderats i tidigare forskning utifrån bedömning om dess resultat fortfarande är relevanta. Detta ingår även i källgranskningens tredje steg som är tolkning. I det fjärde steget bedöms hur användbar källan är och utifrån aktuell frågeställning har endast studier gjorda i länder vars socialtjänstlagstiftning och barnavårdsutredningar bedömts kunna likställas eller jämföras med de gjorda i Sverige använts.

Sökningarna resulterade i 36 artiklar via Psycinfo, 876 via universitetsbibliotekets sökmotor samt 25 genom sekundärsökning (Figur 2). Dessa granskades via titel och utifrån vilka som bedömdes vara relevanta för studien granskades sedan 107 via abstrakt. 67 artiklar exkluderades då innehållet inte bedömdes relevant utifrån frågeställningarna och 8 artiklar exkluderades på grund av att de var dubletter. Efter detta kvarstod 32 artiklar som fulltextgranskades och av dessa kvarstod de 14 artiklar som är underlag för denna studie och som redovisas i Tabell 1. För att avgöra vilka 14 som skulle ligga som underlag för studien så användes inklusions- och exklusionskriterierna och relevansen för studien granskades. Majoriteten av de 32 artiklarna hade varit möjliga att använda som underlag för studien men för att hålla mig inom uppgiftens ram så exkluderades artiklar vars innehåll var mycket likt någon annan artikel då jag önskade ha en bredd i granskningen. Av samma anledningar valdes artiklar som tittade på flera faktorer framför de som fokuserade på endast en. Efter att ha kommit fram till slutsatsen att studien avsåg granska förutsättningar och arbetssätt snarare än enskilda metoder så exkluderades även de studier som endast utvärderade användningen av en specifik metod.

Figur 2

Flödesschema granskningsprocess.

Tabell 1

Granskade artiklar

	Artikel	Innehåll	Metod
1	<i>Enhanced participation or just another activity? The social shaping of iPad use for youths with intellectual disabilities.</i> Isaksson, C. & Björquist, E. 2021	Studie kring om digitala verktyg kan skapa ökad delaktighet för unga med intellektuella funktionsnedsättningar.	Del av ett treårigt projekt. Baseras på intervjuer med personal inom LSS.
2	<i>Children helping to co-construct a digital tool that is designed to increase children's participation in child welfare investigations in Sweden.</i> Blomberg, H., Östlund, G., Rautell Lindstedt, P. & Cürüklü. 2022	Studie som granskar barn som hjälper till att skapa ett digitalt verktyg som kan bidra till att se barns perspektiv och skapa kontakt vid samtal.	Observationer, intervjuer med barn samt barns beskrivningar av sina egna bilder.
3	<i>Making meaningful connections: using insights from social pedagogy in statutory child and family social work practice.</i> Ruch, G., Winter, K., Cree, V., Hallett, S., Morrison, F. & Hadfield, M. 2017	Studie som granskar hur arbetssätt inspirerade av socialpedagogiken kan hjälpa socialarbetare att kommunicera med barn.	Granskning av data från observationer av 82 socialarbetares möten med barn.
4	<i>Training incoming social work students in Motivational Interviewing skills: An experimental Lab Model for advancing social work education.</i> Zweben, A., Piepmeier, M. & Leak, K. 2022	Studie som granskar fördelarna med att lära ut MI-samtal till studenter inom socialt arbete	Utvärdering genom observationer och samtal av ett projekt där studenter fick lära sig MI.
5	<i>Storytelling: a method for enabling a child to become an active participant in child protection assessment in the example of substitute care.</i> Toros, K. & Sindi, I. 2022	Studie som granskar storytelling som metod för att låta barn dela med sig av sina livsberättelser inom	Etnografisk studie där barn fick berätta sina livsberättelser.

		socialtjänstens beslutsprocesser.	
6	<i>"Helping children is a Human Process": Researching the Challenges Social Workers Face in Communicating with Children.</i> Ruch, G. 2014	Studie som utforskade socialsekreterares upplevelser av möjligheter och hinder för barncentrerad kommunikation.	Månadsvisa reflektionsmöten med yrkesarbetande socialarbetare.
7	<i>Learning through Playing in Higher Education: Promoting Play as a Skill for Social Work Students.</i> Ayling, P. 2012	Studie som granskar fördelarna med lekbaserad undervisning och lärande för studenter för att öka deras kommunikationsförmåga med barn.	Utvärdering av introduktion av olika tekniker till studenter genom samtal och observation.
8	<i>Supporting Children's Participation in Decision Making: A Systematic Literature Review Exploring the Effectiveness of Participatory Processes.</i> Kennan, D., Brady, B. & Forkan, C. 2018	Studie som granskar effektiviteten av fyra olika sätt att skapa delaktighet: Ombud, Frekventa möten, Familjemöten och Dokumentation.	Litteraturgranskning.
9	<i>"Wishes and feelings": Misunderstandings and missed opportunities for participation in child protection proceedings.</i> Dillon, J. 2021	Studie som granskar barns möjlighet till delaktighet i kontakt med socialtjänsten.	Kvalitativa intervjuer och fokusgrupp inom en treårig studie.
10	<i>"She Made You Feel like There's Hope": Gaining a Better Understanding of How Children Negotiate Their Relationships with Social Workers from Their Own Accounts.</i> Gorin, S., Baginsky, M., Moriarty, J. & Manthorpe, J. 2021	Studie som granskar barns upplevelse av deras relationer med sina socialsekreterare.	Intervjuer med 111 barn.
11	<i>Children and Families' Involvement in Social Work Decision Making.</i> Gallagher, M., Smith, M., Hardy, M. & Wilkinson, H. 2011	Studie som granskar framgångsfaktorer gällande barns och föräldrars delaktighet i socialtjänstens beslutsprocesser.	Litteraturgranskning.
12	<i>The self-referral affordances of school-based social work support: a case study.</i> Bolin, A. & Sorbring, E. 2017	Studie som granskar fördelarna med socialsekreterare i skolan.	Fallstudie.
13	<i>Organizing for agency: rethinking the conditions for children's participation in service provision.</i> Bolin, A. 2018	Studie som granskar hur olika exempel på kreativitet i det sociala arbetet kan öka barns möjlighet till delaktighet.	Fallstudie.
14	<i>Children's Advocacy Centers (Barnahus) in Sweden. Experiences of Children and Parents.</i> Rasmusson, B. 2010	Studie som granskar barn och föräldrars upplevelse av kontakten med myndigheter genom Barnahus.	Utvärdering av Barnahusarbete genom intervjuer med barn och föräldrar.

Inklusions- & exklusionskriterier

Inklusionskriterier:

- Studier som berör förutsättningar och arbetssätt som främjar barns delaktighet i samband med myndighetsutövning och/eller beslutsprocesser.
- Studier som publicerats de senaste tio åren, med prioritering på studier genomförda efter 2020 då Barnkonventionen blev lag i Sverige. Anledningen till detta är att kraven på delaktighet då skärptes och arbetssätten inom olika myndigheter på flera sätt anpassades därefter.
- Studier genomföra i länder vars barnavårdsutredningar kan jämföras med de som görs i Sverige. Detta för att de metoder eller arbetssätt som berörs ska kunna bedömas som relevanta för socialtjänstens arbete i Sverige.

Exklusionskriterier:

- Studier skrivna på andra språk än svenska och engelska. Detta på grund av egna begränsningar i andra språkkunskaper och de risker som finns gällande förvrängning av studieresultat vid användande av digitala översättningsverktyg.
- Studier som inte är vetenskapligt granskade. Detta för att skapa en ökad tillförlitlighet gällande använda studiers kvalitet och etik.

Etiska övervägningar

Forskningsetiken kan delas upp i två olika områden, extern och intern forskningsetik (Vetenskapsrådet, 2017). Den externa forskningsetiken rör forskarens etiska ansvar gentemot forskningsdeltagare. En kunskapssammanställning som denna har inga forskningsdeltagare i direkt avseende men etiska övervägningar har ändå gjorts gällande granskade studiers utgångspunkt i de etiska kodexar som finns.

Den interna forskningsetiken handlar om det ansvar forskaren har gentemot forskningen i sig. De etiska övervägningar som gjorts inom detta område är att problemområde och frågeställningar valts utifrån en uppfattning att dessa har relevans. Syftet har varit att redovisa resultaten på ett sätt som kan skapa en praktisk användbarhet i samhället. En undersöknings etiska integritet är också dess kvalitet (Bryman, 2008). Av detta skäl har etiska överväganden också skett genom att de artiklar som valts ut och som ligger till grund för resultaten har bedömts vara av god kvalitet genom att de är vetenskapligt granskade och har relevans för kunskapssammanställningen. Relevansen har bedömts utifrån studiens inklusions- och exklusionskriterier samt om de anses kunna bidra till att besvara studiens frågeställningar. Artiklarna har huvudsakligen hämtats från kända offentliga vetenskapliga databaser.

Den interna forskningsetiken omfattar även att undvika vetenskaplig oredlighet vilket innefattar fabrikationer, förvanskningar och plagiat (Vetenskapsrådet, 2017). Av denna anledning kontaktades Harry Shier med förfrågan om att använda de illustrationer som beskriver hans teori vilket han gav sitt godkännande till.

Strategier för analys och tolkning

Den strategi som används för analys och tolkning är en tematisk innehållsanalys med bakgrund i hermeneutiken (Braun & Clarke, 2006; Bryman, 2008). Detta har skett genom att i läsandet av artiklarna söka efter bakomliggande teman genom att identifiera repetitioner, likheter och skillnader. Fördelarna med en tematisk analys är att det är ett flexibelt tillvägagångssätt som tillåter att de granskade studierna har olika utformning och att det i flera avseenden betraktas som ett relativt objektiva sätt att analysera (Braun & Clarke, 2006; Bryman, 2008). Det innehåller dock ett mått av tolkning från granskarens sida och en risk för ”confirmation bias”, vilket är viktigt att ha en medvetenhet kring. En annan nackdel kan vara att resultatet beror mycket på de granskade artiklarnas kvalitet (Bryman, 2008). Under stycket Design och tillvägagångssätt beskrivs de steg som tagits för att krav på att autenticitet, trovärdighet och representativitet ska vara uppfyllda.

Den tematiska analysen har skett i sex steg (Braun & Clarke, 2006).

Steg 1. Sätta sig in i materialet

I detta steg lästes valda artiklar upprepade gånger och extra intressanta delar av texten markerades. Intressanta delar var sådana som bedömdes kopplat till studiens syfte och bedömdes kunna bidra till att besvara studiens frågeställningar. Detta kunde till exempel vara något som beskrev en förutsättning eller ett hinder för barns delaktighet.

Steg 2. Skapa koder

De understrukna delarna granskades därefter närmare och användes till att skapa initiala koder, eller nyckelbegrepp, utifrån att de återkom frekvent eller var av vikt utifrån frågeställningarna.

Steg 3. Söka efter teman

Koderna granskades och jämfördes för att sedan sättas ihop i subteman och mer övergripande teman utifrån att koderna upplevdes tillhöra samma eller liknande områden (Tabell 2).

Steg 4. Granska teman

Befintliga teman granskades för att avgöra om de var relevanta utifrån frågeställningar och om något behövde adderas eller tas bort.

Steg 5. Definiera och namnge teman

Subteman och teman namngavs för att ge en beskrivande och tydlig bild av dess innehåll.

Steg 6. Producera analys och rapport

I detta steg skrevs det slutgiltiga resultatet. Analysprocessen är dock i flera avseenden en cirkulär process där bland annat granskning och definiering av teman gjordes flera gånger under skrivandets gång. Detta innebar till exempel att subteman definierades för att sedan organiserades under mer övergripande teman. När övergripande teman identifierats granskades material och subteman igen för att omorganiseras utifrån dessa.

Tabell 2

Exemplifiering av hur kodningen av materialet har gått till.

Intressant passage	Koder	Subteman	Tema
...till vilken grad de individuella socialarbetarna uppvisade ”haltung” skiljde sig åt och tycktes vara kopplat till deras förväntningar på barnets agens...	Inställning Förväntningar	Inställningen till delaktighet	Individnivå
...socialarbetare hindrades från att etablera relationer med barn och föräldrar på grund av de administrativa krav som fanns på dem...	Förutsättningar Tid Arbetsbörda	Tid för förberedelse och reflektion	Organisationsnivå
...inkluderingen av lekbaserade metoder i utbildningen för socialarbetare att utvecklas inom de tre domäner som Lefevre med kollegor har identifierat som avgörande...	Kunskap (behov)	Utbildningsinnehåll	Strukturell nivå

Resultat

Nedan följer en genomgång av identifierade teman som analyseras utifrån ett delaktighetsperspektiv. Teman har identifierats utifrån olika nivåer där *individnivån* handlar om personliga egenskaper eller förmågor hos den enskilda socialsekreteraren, *organisationsnivån* är de förutsättningar som kan påverkas av arbetsplatsen och *strukturell nivå* är sådant som kan påverkas genom mer övergripande förändringar inom lagar, policys eller utbildningsinnehåll.

Individnivå

Professionellas inställning till delaktighet

Shiers modell för barns ökade delaktighet visar hur barns delaktighet är beroende av det arbete som de vuxna är beredda att lägga ner på att åstadkomma detta (Shier, 2001). Det krävs en vilja hos socialsekreteraren att möjliggöra delaktighet och att ta de steg som krävs. Även Lundys fyra steg för att förverkliga Barnkonventionens artikel 12 visar på samma sak (Kennan m.fl., 2018). Lundys fyra steg handlar sammanfattat om att barnet skall erbjudas en trygg plats för samtal, att de får möjlighet att uttrycka sina tankar och åsikter, att de blir lyssnade på och slutligen att det de sagt beaktas vid beslutsfattande. Det krävs en önskan hos socialsekreteraren

att verkligen åstadkomma den delaktigheten och att det inte enbart ses som ett lagstadgat måste (Dillon, 2021).

I en studie kring socialpedagogiska strategier inom socialt arbete kunde observeras att den ”haltung”, autenticitet, som var viktigt för att skapa relationer och delaktighet var kopplad till socialsekreterarens förväntningar av barnets egen agens (Ruch m.fl., 2017). Barnets agens, och delaktighet, kan också ges utrymme i olika grad. Från att ges möjlighet till ett fåtal val inom en begränsad kontext till att ges utrymme att agera med flera valmöjligheter. Studier visar att barns möjlighet till agens inom socialtjänsten ofta är begränsad (Gorin m.fl., 2020). Det kan också röra sig om att begreppet delaktighet misstolkas på så sätt att socialsekreterare ser samtal med barnet, deltagande, som det samma som delaktighet och inte kopplar delaktigheten direkt med beslutsprocessen kring eventuella insatser (Dillon, 2021). I Dillons studie (2021) formulerar en studiedeltagare barns delaktighet genom att säga att delaktighet innebär att vara involverad i hela beslutsprocessen och att ha en förståelse för vad det som är som händer och vilka tänkbara beslut som kan fattas.

Det är också socialsekreterarens syn på barnets rätt, och möjlighet, till delaktighet som avgör om barnet kommer längre upp än steg 2 i Shiers delaktighetsmodell (2011). Oavsett vilka regelverk som finns på papper så är det avgörande om den individuella socialsekreteraren, såväl som organisationen som helhet, är villiga att beakta barns åsikter och synpunkter samt att det finns en konsensus kring vad detta innebär och hur det ska möjliggöras. Det är viktigt att socialsekreteraren också har i åtanke att delaktighet på de högsta nivåerna av Shiers modell inte är möjlig i en barnavårdsutredning även om barnen bjuds in, blir lyssnade på och informerade eftersom utredningen kommer att genomföras oavsett om barnet önskar detta eller ej samt att beslut som barnet inte samtycker till kan fattas (Dillon, 2021). Det är en maktobalans som inte går att undvika och när det kommer till barn med funktionshinder kan delaktigheten vara ännu svårare att uppnå. Socialsekreteraren kan därför behöva ha som mål att uppnå största möjliga grad av delaktighet med vetskapen att full delaktighet inte är möjlig (Gallagher m.fl., 2012).

En gynnande faktor är socialsekreterarens eget engagemang och förståelse av Barnkonventionen (Dillon, 2021; Kennan m.fl. 2018). Det krävs en vilja att skapa delaktighet och en syn på delaktigheten som ett upprätthållande av en individs rättigheter och inte som något som bara måste göras på grund av rådande policys. Socialsekreterarens engagemang kan också påverka antalet möten som genomförs med barnet och de strategier som används för att skapa relation (Bolin & Sorbring, 2017; Dillon, 2021; Gallagher m.fl.; Gorin m.fl., 2020; Kennan m.fl., 2018; Ruch m.fl., 2017).

Något som framkommer i studier är att socialsekreterare upplever balansgången mellan barnets rätt till delaktighet och barnets rätt att skyddas som svår (Dillon, 2021). Att få för mycket information om familjeförhållanden som de tidigare inte haft kännedom om bedöms ibland orsaka mer skada än nytta. Detta kan kopplas till det behov av kunskap, men också av reflektion, som lyfts tidigare (Ayling, 2012; Blomberg m.fl., 2022; Gorin m.fl., 2020; Isaksson & Björquist, 2021; Ruch, 2014 och Toros & Sindi, 2022).

Socialsekreterarens roll och personliga egenskaper

Flera studier visar att skapandet av en relation är det viktigaste för barn i sin kontakt med socialtjänsten (Bolin & Sorbring, 2017; Dillon, 2021; Gallagher m.fl., 2012; Gorin m.fl., 2020; Kennan m.fl., 2018; Ruch, 2014; Ruch m.fl., 2017) och att de egenskaper som barn uppger som viktiga i denna process är personlighetsdrag som vänlighet och ärlighet samt att samtal inte

upplevs som alltför formella. I detta relationsskapande är det viktigt att socialsekreteraren har kunskap kring olika metoder att använda sig av vid samtalet med barn och kan sätta sig in i ett barns upplevelse vid ett samtal då studier har visat att barns upplevelse av att ha blivit lyssnade på inte alltid stämmer överens med socialsekreterarens upplevelse av att ha lyssnat (Gallagher m.fl., 2012; Ruch, 2014). Om vi tittar på utgångspunkter inom socialpedagogiken så används begreppet ”haltung” för att beskriva en inställning där socialpedagogen ska vara närvarande som den de är i samtalet för att kunna skapa ärliga relationer (Ruch m.fl., 2017). Barn har i en studie kunnat beskriva hur de kan uppleva det som mycket obekvämt att förväntas berätta intima detaljer ur sitt liv för en person som inte är villig att dela med sig av sig själv (Gorin m.fl., 2020). Detta begrepp kopplas även till ”head-heart-hands” som innebär att den professionella måste inkludera både intellektuella, praktiska och emotionella egenskaper hos sig själv för att skapa relationer (Ruch m.fl., 2017). Barn har berättat om hur det är de små gesterna som har betydelse för relationsskapandet, som att ge en komplimang eller minnas en detalj från senaste samtalet (Gorin m.fl., 2020) samt att en del av känslan av delaktighet också är kopplad till att socialsekreteraren kan respektera när barnet inte vill tala om saker de tycker är jobbigt (Dillon, 2021). Något annat som kan skapa en ökad känsla av delaktighet är att låta barnet få vara medbestämmande gällande aspekter inom utredningens kontext, som var och när möten ska ske (Gallagher m.fl., 2012). Allt detta skulle kunna sammanfattas med att den enskilda socialsekreterarens personlighet, egenskaper och inställning i mötet är en avgörande faktor för att skapa relation och känsla av delaktighet och kan kopplas till öppningarna i steg 1 och 2 i Shiers modell (2001). Dessa handlar om den professionella är beredd att lyssna på barn och om den professionella är beredd att stödja barn att uttrycka sina åsikter och synpunkter.

En annan aspekt av att skapa relation är tillgänglighet vilket mer kan kopplas till möjlighetsdelen av steg 1 i Shiers modell. Detta steg ställer frågan om den professionelle arbetar på ett sätt som möjliggör att barn blir lyssnade till? Barn har i studier kunnat uppge att deras känsla av relation till socialsekreteraren och delaktighet är beroende av saker som att denne svarar i telefonen när de ringer samt tar sig tid att lyssna då de vill prata om något (Bolin & Sorbring, 2017; Gallagher m.fl., 2012). Studier har kunnat visa att när socialsekreteraren inte är lätt att få tag på så kan detta skapa en ökad rädsla hos barnet att socialsekreteraren inte har förmågan att skydda (Bolin & Sorbring, 2017). Ett sätt att öka tillgängligheten är att socialsekreterarna befinner sig i den miljö som barnen befinner sig i, som till exempel skolan, eftersom det är lättare för barn att anförtro sig till personer som för dem är välkända (Bolin & Sorbring, 2017).

En annan del av den ärlighet som barn efterfrågar är att få tydlig information. En faktor som barn uppgett hindrar dem från att tala öppet med socialsekreterare är att de inte vet hur det som de berättar kommer att formuleras i beslutsunderlag eller vad det kan leda till för konsekvenser medan tydlig information skapar en ökad känsla av trygghet (Dillon, 2021; Ramusson, 2011). Denna information kan behöva ges vid upprepade tillfällen i olika skeden av utredningen samt anpassas på en nivå som barnet kan förstå och ta till sig (Gallagher m.fl., 2012). Studieresultat har visat att barn kan uppleva att de inte blir lyssnade till då de beslut som fattas inte överensstämmer med de önsknings barnet hade (Gallagher m.fl., 2012). För att undvika en sådan känsla av besvikelse kan det vara av vikt att barnet förstår vad de kan och inte kan påverka i beslutsprocessen. Oavsett hur många samtal som genomförs med barnen så skulle det kunna anses vara mer fråga om manipulation enligt Harts delaktighetsstege (1992) än som egentlig delaktighet om barnet inte fått information kring vad samtalets syfte är och vad detta kan leda till.

I barnavårdsutredningar krävs också en flexibilitet för att kunna skapa delaktighet, och studier har visat att socialsekreterarens "haltung" tycks vara kopplat till i vilken grad de kan vara flexibla i mötet (Ruch m.fl., 2017). När socialsekreteraren är sig själv och inte behöver tänka på vilken roll de ska inta är det lättare för dem att möta barnet där det är. Möten med barn kan ske i väldigt skilda miljöer där socialsekreteraren inte alltid vet vad de kommer att möta vid till exempel ett hembesök (Ruch, 2014). I vissa situationer kan föräldrar skapa en hotfull eller obehaglig stämning eller ha egna stödbehov som de lyfter vilket gör att socialsekreteraren måste vara förberedd på att hantera detta samtidigt som de håller kvar barnet i fokus (Ruch, 2014). Detsamma gäller att vara förberedd på att ett barns sätt att kommunicera inte alltid följer den standardiserade ordning som socialsekreteraren utgår från i sitt utredningsarbete då barn sällan är linjära i sitt berättande (Ruch, 2014; Ruch m.fl., 2017). Denna flexibilitet kan kopplas till de möjligheter som Shier (2011) lyfter i sin delaktighetsmodell formulerat genom frågorna *Har du tillgång till olika aktiviteter och metoder som stödjer barn att uttrycka åsikter? Möjliggör den beslutsfattande processen att barns åsikter och synpunkter beaktas?* och *Finns det ett förfarande som möjliggör för barn att delta i beslutsfattande processer?*

Det är svårt att säga exakt vilken samtalsmetodik eller strategi en socialsekreterare behöver lära sig utan att det snarare handlar om att ha en bred bas av olika metoder att använda sig av baserat på den specifika situationen och det enskilda barnet (Ayling, 2012; Gorin m.fl., 2020). Vissa barn föredrar att enbart prata, vissa känner att leken är ett sätt som socialsekreteraren försöker lura dem att dela med sig mer än vad de själva vill och vissa barn känner motstånd då de haft kontakt med socialtjänsten vid flera tillfällen och fått göra samma typer av lekar eller uppgifter vid kontakt med en ny socialsekreterare (Dillon, 2021; Gorin m.fl., 2020).

Kunskap om olika samtalstekniker

Något som visat sig ha betydelse är socialsekreterarens förmåga att leka (Ayling, 2012; Gallagher m.fl., 2012). Men även att ha kunskapen kring barns utveckling på så sätt att typen av lek och genomförande kan matchas utifrån barnets ålder och förmåga (Ayling, 2012; Gallagher m.fl., 2012). Även detta för att enligt Shiers (2011) delaktighetsmodell kunna skapa situationer och möjligheter för barnet att komma till tals och även underlätta för barnet att kunna kommunicera utifrån sin förmåga. Studier har dock visat att socialsekreterare ofta uppvisar en ovilja att kommunicera på andra sätt än genom samtal, vilket skulle kunna bero på en osäkerhet och ovana att göra så (Gorin m.fl., 2020). Av mer lekbaserade tekniker lyfts bland annat symboliskt målände, lek med små figurer och leksaker som kan symbolisera barnets värld och "storytelling"-tekniker (Ayling, 2012). När dessa tekniker lärdes ut genom genomförande under utbildning av socialsekreterare fick inte bara studenterna möjlighet att få lära sig hur de praktiskt går till men genom att själva få utföra dem fick de träning att reflektera kring det kändes att genomföra dem och att tolka det de såg.

En teknik som nämnts tidigare är "Storytelling" där barnet får berätta sitt eget narrativ och på så sätt får en aktiv roll i processen (Toros & Sindi, 2022). Detta sker genom att socialsekreteraren skriver ner det barnet säger på dator under samtalet där barnet sedan får läsa och korrigera det som skrivits. Barnet äger då sin egen berättelse och avgör hur denna ska formuleras. Tekniken blir också en gemensam aktivitet som kan bidra till aktivt lyssnande och skapandet av en relation. Det skapar också en bra möjlighet att bekräfta att det barnet sagt tolkats på rätt sätt av socialsekreteraren då en faktor som påverkar förtroendet för socialtjänsten negativt enligt barn i studier är då socialtjänsten missförstår det barnen säger (Gorin m.fl., 2020).

Utifrån tanken att modern teknik kan användas för att skapa en ökad delaktighet, bland annat för individer med funktionsnedsättningar, samt att digital teknik i form av bland annat iPads är en stor del av unga människors vardag så har studier genomförts inom detta område. En studie från 2021 pekar på att användning av teknologi inte nödvändigtvis ökar delaktigheten utan att det handlar om hur den används (Isaksson & Björquist, 2021). Delaktighet kan bero både på interna faktorer så som kommunikationsförmåga och vilja att delta men även externa faktorer som tillgänglighet och möjliggörande (Isaksson & Björquist, 2021). Digital teknik kan förbättra de externa faktorerna genom att skapa ökade möjligheter för individer med funktionsnedsättning att uttrycka sig men det är då av vikt att den digitala tekniken används som ett redskap i kommunikation och inte som ersättning för något annat (Isaksson & Björquist, 2021).

Även i kontakten med barn utan funktionsnedsättningar så kan digital teknik ha en viktig funktion för att skapa en ökad delaktighet. I en studie där barn deltog i skapandet av en digital applikation med syfte att öka delaktigheten kunde man se att barn på ett skapande och lekfullt sätt kunde berätta sitt eget narrativ genom att prata kring skapandet av en digital karaktär som representerade dem själva (Blomberg m.fl., 2022). Detta kunde säga saker om hur barnen uppfattade sig själva och kring hur de önskade bli uppfattade. I den digitala applikationen uppmanades sedan barnen att skapa platser som var välkända för dem, bland annat platser där de kände sig trygga på och platser som de upplevde som skrämmande, och viktiga personer i sitt liv. På detta sätt skapades en historia som kunde ge en barnavårdsutredning riktning och användas som underlag för vidare samtal. Genom applikationen kunde barnen också ges möjlighet att fokusera på sitt eget perspektiv när de målade och delade med sig av sina historier. Då studier visar att socialsekreterare kan förlora barnets bild av sin verklighet om de är alltför fokuserade på att bara få besvarat utredningens frågor så kan en sådan möjlighet för barnet underlätta (Ruch, 2014). Detta kräver att socialsekreteraren har en insikt i vad det är som påverkar i mellanmännsliga möten och kan lägga lika mycket tid på att lyssna och reflektera som på att ställa frågor (Zweben m.fl., 2022).

Något som visade sig i studien var att applikationen fick barn att engagera sig och prata om sig själva och sina liv, vilket tyder på att den kan vara användbar gällande att skapa kontakt och relation mellan barn och socialsekreterare (Blomberg m.fl., 2022). Det fanns dock delar av applikationen som barnen inte visade större intresse för, vilket var "tidslinje" och "känslor utan ord", vilket visar vikten av följsamhet om barnets intresse ska vidmakthållas. Att kunna samtala med barn via digital teknik, som sociala medier, ökar också tillgängligheten och skapar en känsla hos barnen att de kan tala med socialtjänsten på sina egna villkor (Bolin & Sorbring, 2017).

Båda studierna gällande digitala applikationer för att öka delaktighet visar att dessa kan skapa en ökad delaktighet utifrån Shiers delaktighetsmodell genom att barnet ges möjlighet att uttrycka sig på sina villkor och kan berätta sitt narrativ utifrån sitt eget perspektiv (Shier, 2001). Om barnets synpunkter tas i beaktande kan de digitala applikationerna även innebära ett möjliggörande att delta i beslutsprocesser. För att detta ska ske utan att betraktas som manipulation av barnet (Hart, 1992) så krävs dock att barnet är informerat om syftet med kommunikationen och vad det de berättar kommer att användas till. Både olika former av lek samt digitala applikationer i det sociala arbetet kan också underlätta för att skapa det som inom socialpedagogiken kallar för "common third", den gemensamma nämnaren, som ökar möjligheten till att skapa en relation i mötet med barnet och öka känslan av delaktighet (Ruch

m.fl., 2017). Barn själva uttrycker i studier att de uppskattar när socialsekreteraren engagerar sig i olika aktiviteter med dem då det gör känslan i samtalen mindre allvarlig och hjälper dem att bygga upp tillit (Gorin m.fl., 2021). För att socialsekreterare ska känna sig trygga i och bekväma med att använda sig av sin kreativitet i mötet krävs dock träning gällande att göra detta (Ruch m.fl. 2017).

Barnets närvaro på möten

Det finns vissa indikatorer på att barns delaktighet på planeringsmöten och kommunikationsmöten skapar en ökad känsla av delaktighet för barnet, samt att barnets känsla av delaktighet är större om de har haft ett större antal samtal med sin socialsekreterare (Gallagher m.fl., 2012; Kennan m.fl., 2018). Studier har visat att det är sällan som ett barn delar med sig av det de upplever som viktigt vid ett första möte, utan det krävs flera (Kennan m.fl., 2018). Även barn själva har i studier uppgett att frekvensen av möten är av stor vikt och att uteblivna möten kan innebära att saker som barnet planerat att berätta vid nästa tillfälle aldrig kommer till socialtjänstens kännedom (Gorin m.fl., 2020). Utifrån Shiers (2011) delaktighetsmodell är det svårt att åstadkomma första steget, att lyssna på barnet, om möten med detta inte sker. Det finns situationer där socialsekreterare hämtar in barnets åsikter genom att tala med föräldrar eller professionella som haft kontakt med barnet men det skapar en osäkerhet kring om det verkligen är barnets åsikter som kommer fram i dessa kontakter samt kring i vilken omfattning barnet informerats om vad syftet är med att socialtjänsten vill ta del av detta.

För att delaktighet på möten med flera deltagare ska vara en bra upplevelse för barnet krävs dock att socialsekreteraren har en medvetenhet om flera faktorer som barn uppgett som negativa med större möten för att kunna minimera dessa. Barn har i studier uppgett att det upplevs som obehagligt och nervöst med för många personer på mötet och att de kan uppleva det som pinsamt med öppna diskussioner om deras liv. Formalitet och svårbegripligt språk är också faktorer som barn kan uppge skapar jobbiga känslor likväl som relationen till socialsekreteraren och föräldrarnas inställning till att barnet är närvarande. Andra faktorer som påverkade var hur väl förberedd barnet var på mötet och i vilken omfattning de upplevde att de fick komma till tals (Kennan m.fl., 2018). Detta innebär att även om möjligheten att delta på möten är av stor vikt för barnet så kräver det också mycket av socialsekreteraren i form av att skapa en mötesstruktur som bidrar till en mer positiv upplevelse för barnet. Det betyder också att det är viktigt att socialsekreteraren har en medvetenhet om att ett möte med barnet i sig inte skapar en delaktighet (Dillon, 2021; Gallagher m.fl., 2012).

Organisationsnivå

Förutsättningar för förberedelse och reflektion

På organisationsnivå ligger att bygga en kultur som strävar efter barnets delaktighet samt att organisationen planerar sin verksamhet utifrån den målsättningen samt avsätter tid för att utvärdera om dessa mål uppnås (Bolin, 2018; Gallagher m.fl., 2012). I Shiers (2011) delaktighetsmodell finns spalten skyldigheter där det lyfts som organisationen har policykrav

på att barn ska bli lyssnade till, att barn ska ges stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter och om barns åsikter och synpunkter ska vägas in i beslutsfattandet. Det räcker dock inte att organisationen har policykrav om de inte skapar en arbetsmiljö som möjliggör för socialsekreterarna att efterleva dessa krav.

Som lyfts under individuell nivå är också möjligheten att skapa en relation med sin socialsekreterare den främsta faktorn för delaktighet som barn lyfter i studier (Ruch, 2014). Socialsekreterarna i sin tur lyfter den administrativa arbetsbördan som ett stort skäl till att det är svårt för dem att finna tiden att bygga relationer med barnen i barnavårdsutredningar samt att ha möjligheten att låta barnen ta den tid de behöver för att berätta (Ruch, 2014). Socialsekreterare kan också beskriva i studier hur de önskar att de hade mer tid att förbereda för att göra utredningen så barnvänlig som möjlig (Dillon, 2021).

Socialsekreterare kan också behöva tid för att reflektera över de känslor som väcks i samtal med barn och den ångest det kan skapa för att kunna använda sig av dessa känslor för att främja delaktighet snarare än att låta den skapa distans eller undvikande (Ruch, 2014). Förutom möjligheten att reflektera på egen hand finns även en vikt av att kunna reflektera tillsammans med kollegor för att kunna utveckla sina förmågor (Gorin m.fl., 2020; Ruch, 2014). Även inom det socialpedagogiska området där begreppet ”head-heart-hands” tidigare lyfts så krävs att den professionella utvecklar en hög grad av självkänedom och självreflektion (Ruch m.fl., 2017).

Då barn i studier också uttryckt att deras upplevelse och tillit till socialsekreteraren kan påverkas negativt av att de haft många kontakter med socialtjänsten där de behövt berätta om samma saker vid upprepade tillfällen så är det också viktigt att socialsekreteraren har tillräckligt med tid att förbereda inför möten med barn för att de ska kunna läsa igenom dokumentation från tidigare samtal med barnet och ha detta som utgångspunkt (Gorin m.fl., 2020).

Anpassad miljö och tillgängligt material

Flera studier visar att det är av vikt att det skapas en trygg miljö där samtal med barn kan ske inom socialtjänsten (Kennan m.fl., 2018; Ruch m.fl., 2017). Barnhus som arbetar mycket utifrån att skapa en god samtalssituation för barn använder sig bland annat av möblering som ska ge ökad känsla av trygghet (Ramusson, 2011).

För att kunna utnyttja sin kreativitet för att skapa relationer och delaktighet samt för att i samtal kunna skapa en gemensam nämnare, ”common third”, så är det av stor vikt att arbetsplatsen också tillhandahåller mycket kreativt material att använda sig av (Ruch m.fl., 2017). Det har framkommit i studier att avsaknaden av sådant inom socialtjänsten av personal upplevs som en brist och att det ofta är socialsekreterarna själva som köper in material för sina egna pengar för att känna att de kan möta de behov som finns (Ruch m.fl., 2017).

Även dessa faktorer handlar om hur organisationen möjliggör för socialsekreteraren att efterleva krav på barnets delaktighet. Detta genom att enligt Shiers (2011) delaktighetsmodell ha tillgång till olika aktiviteter och metoder som kan stödja och uppmuntra barn att uttrycka sina åsikter men också genom att tillhandahålla en trygg miljö anpassad efter barnets behov.

Strukturell nivå

Utbildningsinnehåll

Som nämnts tidigare är kunskap kring hur man samtalar med barn av stor vikt för att kunna skapa förtroendefulla relationer (Ruch, 2014) och socialsekreterare känner ofta att de är oerfarna inom detta område trots att det ofta förutsätts att socialsekreterare har den kunskap som behövs (Dillon, 2021; Ruch m.fl., 2017). En studie har pekat på att ett sätt att förbereda studenter på framtida interaktioner med barn är att inte bara lära sig att leka utan att lära genom att leka under utbildningen (Ayling, 2012).

I en studie som genomförde kortare utbildningsprogram inom MI för studenter kunde de se att studenterna efteråt uppvisade förbättrade möjligheter att möta sina klienter i sitt arbete samt en ökad förståelse för vad det sociala arbetet kan innebära (Zweben m.fl., 2022). Studier visar att socialsekreterare som fått träning inom empatiska kommunikationsmetoder kan skapa en bättre relation till sina klienter (Gallagher m.fl., 2012).

Detta knyter an till individnivån och de egenskaper och kunskaper som uppgetts betydelsefulla för att kunna skapa relation med barnet och därmed också skapa ökade möjligheter till delaktighet. Att socialsekreterares utbildning redan från start innehåller de moment som upplevs vara av vikt för att utföra deras arbete på bästa sätt och kan hjälpa dem att skapa ökade vägar till delaktighet (Shier, 2011).

Ombud

I två genomförda studier ska barnombud rekommenderats och även varit något som barnen själva upplevde som något positivt (Kennan m.fl., 2018). Detta för att någon ska ha som enda uppgift att säkerställa barnets rätt till delaktighet. I Sverige har barn eget juridiskt ombud om det är ett beslut som ska gå upp i nämnd eller tingsrätt och efter en eventuell placering har barnet en egen barnsekreterare. Då studierna visar att det är av vikt att ombudet är frikopplat från socialtjänsten samt att den mest betydelsefulla aspekten är att det skapas en förtroendefull relation mellan barn och ombud (Kennan, m.fl., 2018) så uppstår dock samma problematik som för socialsekreterarna, i och med att en barnavårdsutredning tar maximalt fyra månader och det är en kort tid för att skapa relation beroende på antal andra ärenden. Ombuden innebär också samma behov av att rekrytera ombud som har vana vid och kunskap om att prata med barn i olika åldrar (Kennan m.fl., 2018).

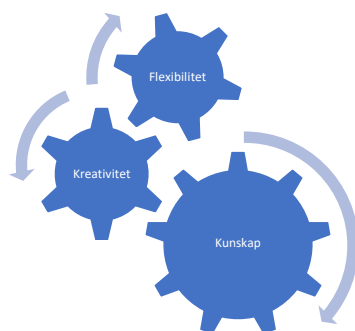
Det finns också studier som visar att även om ett eget ombud ofta innebär ett ökat deltagande bland barn på möten där insatser ska beslutas om så är det fortfarande så att ombudet i den absoluta majoriteten av fallen anses kunna föra barnets talan utan att de är närvarande (Dillon, 2021). Detta innebär att barnombud skulle kräva en förändring i hur lagarna ser ut kring barnavårdsutredningar men att det ändå skulle råda en osäkerhet kring om detta skulle leda till en ökad grad av delaktighet för barnet.

Diskussion

Sammanfattande resultat

På individnivå har i min litteraturgranskning framför allt observerats tre samverkande egenskaper hos socialsekreteraren för att öka möjligheterna för barnets delaktighet. Dessa är kunskap, flexibilitet och kreativitet (Figur 4). Det krävs en bred bas av kunskap i olika tekniker för att tala med barn, flexibiliteten att anpassa sig efter det enskilda barnet och den aktuella situationen och kreativiteten att använda sig av olika material och arbetssätt för att skapa en trygg miljö och relation för barnet.

Figur 4

Dessa tre egenskaper påminner om de tre områden för att effektivisera kommunikation med barn som lyfts gällande att förbättra utbildningen för studenter inom socialt arbete (Ayling, 2012; Lefevre m.fl., 2008): "Knowing", "Being" och "Doing". I den modell Lefevre m.fl. (2008) presenterade stod "Knowing" för kunskap kring barns utveckling, påverkan av trauma samt kunskap kring olika samtalsmetoder, "Being" för engagemang och möjliggörande av barnets delaktighet samt "Doing" för förmågan att anpassa sitt sätt att samtala efter barnet med hjälp av bland annat lek.

Resultatet av studien pekar också på att socialsekreterarens möjlighet att utveckla och använda sig av dessa tre förmågor beror både på faktorer på organisationsnivå och strukturell nivå som kan verka gynnande eller hindrande. Om arbetsplatsen anpassat arbetsbörda för att ge socialsekreteraren utrymme att lägga den tid de känner behövs på varje utredning för att informera, ha upprepade möten, bemöta individanpassat med det material som krävs och om möjligheten till att utöka kunskapen inom olika områden och reflektera tillsammans med kollegor. Detta kan även tolkas som att det krävs insatser på alla nivåer för att nå en ökad delaktighet för barn, där individnivån kan kopplas till Shiers (2011) kolumn *Öppningar* och organisationsnivå och strukturell nivå kan kopplas till kolumn *Möjligheter* respektive *Skyldigheter*.

Något som också framkommer är att det är viktigt att se barnkonventionens olika artiklar som en helhet, vilket Lundy (2007) är en av dem som påtalat. Som socialsekreterare finns det dilemma som tidigare nämnts mellan barnets rätt till delaktighet och barnets rätt till skydd. Detta genom att ett barn kan bedömas skadas mer än gynnas av att få viss information om saker som rör till exempel föräldrars missbruk eller kriminalitet men också då barnets önskingar om stöd kan skilja sig från vad socialtjänsten bedömer behövs för att barnet skall vara skyddat. Detta dilemma kan minska i omfattning med vetskap om att socialtjänsten inte i alla avseenden

kan nå full delaktighet för barnet och att barnet informeras från start om vad deras delaktighet i utredningen innebär och vilka begränsningar det har.

Barnets rätt till skydd är dock inte den enda artikel som har påverkan på socialtjänstens arbete. Vid en utbildningsdag på min egen arbetsplats kring Barnkonventionen var socialsekreterarna som deltog mycket eniga om att majoriteten av konventionens artiklar mer eller mindre berörs av socialtjänstens arbete i utredningar. Några av de artiklar som kan kopplas till den kunskap socialsekreteraren har kring samtal med barn samt socialsekreterarens engagemang gällande att skapa delaktighet är Artikel 2 som handlar om att inget barn får diskrimineras och Artikel 23 som handlar om att barn med funktionsnedsättningar har rätt till ett fullvärdigt liv samt att aktivt delta i samhället. Tillsammans med Artikel 12 som handlar just om rätten att uttrycka sin mening så innebär detta att socialsekreteraren behöver reflektera över faktorer som behov av tolk, behov av kommunikationshjälpmedel och olika strategier för att barn med olika typer av behov ska kunna bli hörda. Samtidigt finns Artikel 16 som är barnets rätt till privatliv som påminner om att barnet har en rätt att få uttrycka sina synpunkter, men inte en skyldighet. Barnet har en lika stor rättighet att avstå från att berätta och även denna rättighet är något som de bör informeras om.

Metoddiskussion

I studiens metodavsnitt har redovisats hur litteratursökning inför studien genomförts för att denna ska kunna granskas och ges möjlighet att repetera denna. Då sökning har genomförts i minst två olika databaser samt genom sekundärsökning så uppfylls kriterier om en tillräcklig omfattning. Valet av artiklar kan ha påverkat resultatet utifrån att det är möjligt att det hade funnits skillnader om kvantitativa longitudinella studier använts i högre grad, studier från andra länder eller studier som mer ingående granskar enskilda metoder. En begränsad kunskapssammanställning risker alltid att visa endast en del av verkligheten.

Genom användning av meta-syntes har ett resultat sammanställts utifrån de granskade och analyserade vetenskapliga artiklarna för att uppnå syftet med att besvara frågeställningarna kring vilka olika förutsättningar och arbetssätt krävs för att socialsekreterare inom barnavårdsutredningar ska kunna skapa möjligheter för barnets delaktighet i beslutsprocessen och vilka gynnande respektive hindrande faktorer påverkar barnets delaktighet.

Inkluderings- och exkluderingskriterier har använts för att säkerställa de inkluderade studiernas kvalitet och trovärdighet. Det finns dock begränsande faktorer som kan påverka trovärdigheten. En av dessa är den av universitetet uppsatta gränsen för antal artiklar som ligger till grund för studien. Detta har inneburit att ett urval gjorts utifrån en mängd vetenskapliga artiklar som skulle kunna ha relevans utifrån frågeställningen där en annan forskare skulle kunna ha gjort en annan bedömning kring vilka studier som skulle inkluderas. Avsikten har dock varit att urvalet skulle skapa en så heltäckande grund för analys som möjligt.

Ytterligare en begränsning är att enbart artiklar på svenska och engelska använts utifrån författarens egna språkkunskaper. Risken bedöms dock som låg då arbetet främst är kopplat till svensk socialtjänst och studier kring detta sällan skrivs på annat språk. Att använda artiklar på annat språk är svenska eller engelska skulle även innebära en alltför hög risk för tolkningsfel då översättningsverktyg sällan tillhandahåller de språkliga nyanser som krävs.

Även om resultaten utgår från socialtjänsten i en svensk kontext kan resultaten utifrån att liknande problematik gällande barnets delaktighet förts fram även i internationella studier vara överförbara även till andra länder. De gynnande och hindrande faktorer som identifierats bedöms vara generaliserbara även utanför svensk socialtjänst.

Implikationer för praxis och framtida forskning

Av det som framkommer i studien och tidigare forskning så finns det en problematik kring otydligheten gällande begreppet delaktighet. Denna otydlighet kan påverka policys, hur socialsekreteraren väljer att arbeta men också vilken information som ges till barnet och de förväntningar som skapas.

Då möjligheterna till delaktighet också visar sig bero mycket på den enskilda socialsekreterarens kunskap och erfarenhet så finns det även en risk att ett barns delaktighet kan se mycket olika ut beroende på vilken handläggare de tilldelas.

Enligt mig visar detta på att det finns ett behov på arbetsplatser inom socialtjänstensbarnavård att fokusera på ett antal punkter för att skapa en arbetsplatskultur som säkerställer barnets delaktighet på bästa möjliga sätt.

1. Definiera begreppet delaktighet

Arbetslaget bör föra gemensamma diskussioner där begreppet delaktighet definieras utifrån vad det innebär på den specifika arbetsplatsen. Detta kan skapa en tydlighet kring vilka förväntningar som finns och skapa en gemensam grund att utgå ifrån. Utifrån detta kan också lokala gynnande och hindrande faktorer identifieras.

2. Inventera den lokala gynnande faktorer och utnyttja dessa

I ett arbetslag kan olika individer sitta på olika kunskap kring samtalsmetoder eller användande av kommunikationsstöd. Socialsekreterare sitter även på olika erfarenheter kring utmanande ärenden och hur dessa hanterats. Genom att använda sig av kollegialt lärande kan de kunskaper och erfarenheter som finns delas med andra och öka möjligheterna till barnets delaktighet. På detta sätt kan också kunskapsluckor i arbetslaget identifieras och fyllas genom riktad utbildning. På detta sätt kan också de tre samverkande egenskaperna kunskap, flexibilitet och kreativitet kartläggas, uppmuntras och utvecklas vilket visat sig ha en påverkan på barnets delaktighet.

3. Tid för gemensam reflektion

Denna punkt är kopplad till punkterna ovan genom att ta hjälp av varandra i arbetslaget i svåra ärenden. Om regelbundna tider för gemensam reflektion finns kan ärenden lyftas där barn med särskilda behov eller som av annan anledning är svåra att nå i samtal identifierats. Tillsammans med kollegor kan förslag till handlingsplan då upprättas utifrån den gemensamma kunskap och erfarenhet som finns.

Framför allt framkommer i studier att det finns mycket mer forskning kring varför delaktighet är viktig, att delaktigheten är bristande och förslag på olika metoder som skulle kunna användas än vad det finns kring hur ökad delaktighet i praktiken ska uppnås. Min upplevelse är att då det är flera faktorer som spelar in och olika socialtjänstkantor har olika förutsättningar genom både

organisation, personal och klientel så hade aktionsforskning där arbetssätt prövas i praktiken varit mer effektivt för att kunna utvärdera hur en ökad delaktighet faktiskt kan uppnås. Min förhoppning är att denna studie kan fungera både som en inspirationsgrund för arbetsplatser inom socialtjänsten och för framtida forskning inom området.

Litteratur

- Ayling, P. (2012). Learning through playing in higher education: Promoting play as a skill for social work students. *Social work education*. 31 (6) 764-777. <https://doi.org/10.1080/02615479.2012.695185>
- Ben-Arieh, A., Casas, F., Frones, I. & Korbin, J. (2014). Multifaceted Concept of Child Well-Being. Ben-Arieh, A., Casas, F., Frones, I. & Korbin, J. (red.). *Handbook of child well-being, theories, methods and policies in global perspective* (ss 1-20). Springer.
- Björquist, E. & Persson, S. (2021) "Förberedelsen är väl grundbulten liksom". Att möjliggöra barns delaktighet i utredningsprocessen enligt LSS. *Kortrapport. Högskolan Väst*.
- Bolin, A. & Sorbring, E. (2017). The self-referral affordances of school-based social work support: a case study. *European Journal of Social Work*. 20 (6) 869-881. <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1278521>
- Bolin, A. (2018). Organizing for agency: rethinking the conditions for children's participation in service provision. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*. 13. <https://doi.org/10.1080/17482631.2018.1564515>
- Blomberg, H., Östlund, Rautell Lindstedt, P. & Cürüklü, B. (2022). Children helping to co-construct a digital tool that designed to increase children's participation in child welfare investigations in Sweden. *Qualitative Social Work*. 21 (2) 367-392. <https://doi.org/10.1177/1473325021990864>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*. 3, 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Bryman, A. (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Liber
- Dillon, J. (2021) "Wishes and feelings": Misunderstandings and missed opportunities for participation in child protection proceedings. *Child and Family Social Work*. 26. 664-676. <https://doi.org/10.1111/cfs.12847>
- Dir. 2017:39. *Översyn av socialtjänstlagen*. Socialdepartementet.
- Dir. 2018:69. *Tilläggsdirektiv till Utredningen Framtidens socialtjänst*. Socialdepartementet.
- Dnr. S2020/06592 a. *Barnombudsmannens Betänkande Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*. Regeringskansliet.
- Dnr. S2020/06592 b. BRIS yttrande över betänkandet Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag. Regeringskansliet.
- Ekman, Å. (2020). *Barnets rättigheter: Barnkonventionen I förskolan*. Gothia.
- Enell, S. (2009). *Barnet i utredningen – en uppföljningsstudie om barns ställning i barnavårdsutredningar genomförda i BBIC*. Luppens kunskapscentrum.
- France, A. (2004). Young People. Fraser, S., Lewis, V., Ding, S., Kellett, M. & Robinson, C. (Red.). *Doing research with children and young people* (175-190). Sage
- Gallagher, M., Smith, M., Hardy, M. & Wilkingson, H. (2011). Children and Families' Involvement in social work decision making. *Children & Society*. 26. 74-85. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2011.00409.x>
- Gorin, S., Baginsky, M., Moriarty, J. & Manthorpe, J. (2021). "She made you feel like there's hope": Gaining a better understanding of how children negotiate their relationships with social workers from their own accounts. *British Journal of Social Work*. 51. 3135-3152. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcaa148>
- Grahn-Farley, M. (2020). *Att förstå barnkonventionen: en överblick*. Studentlitteratur.
- Grant, M.J. & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health and Libraries Journal*. 26, 91-108. <https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x>

- Hart, R. (1992). *Children's participation: Tokenism to citizenship*. UNICEF International Child Development Centre.
- Haugli, T. & Nylund, A. (2020) Do constitutional rights matter? Children's constitutional rights in the Nordic countries. *Studies in Child Law and Children's Rights*. 5. 391-420. https://doi.org/10.1163/9789004382817_021
- Heimer, M., Näsman, E. & Palme, J. (2017). Vulnerable children's rights to participation, protection and provision: The process of defining the problem in Swedish child and family welfare. *Child and Family Social Work*. 23 (3) 316-323. <https://doi.org/10.1111/cfs.12424>
- Holme, I.M. & Krohn Solvang, B. (1991). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Studentlitteratur.
- Hultman, E. och Cederborg, A-C. 2013. How Social Workers Portray Children's Perceptions When Constructing Their Identities. *International Journal of Social Science Studies*, 1(2), 73–81. <https://doi.org/10.11114/ijsss.v1i2.130>
- Höjer, S., Hultman, E. & Larsson, M. (2022). What do actors in child protection processes in Sweden know about children's rights to participation and about talking to children? *Nordic Social Work Research*. 1-14. <https://doi.org/10.1080/2156857x.2022.2041072>
- Isaksson, C. & Björnquist, E. (2020). Enhanced participation or just another activity? The social shaping of iPad use for youth with intellectual disabilities. *Journal of intellectual disabilities*. 25 (4) 619-635. <http://doi-10.1177/1744629520911311>
- James, A. (2007). Giving voice to children's voices: Practices and problems, pitfalls and potentials. *American Anthropologist*, 109 (2) 261-272. DOI: 10.1525/aa.2007.109.2.261
- Kellett, M., Robinson, C. & Burr, R. (2004). Images of Childhood. Fraser, S., Lewis, V., Ding, S., Kellett, M. & Robinson, C. (Red.). *Doing research with children and young people* (175-190). Sage
- Kellett, M. (2009). Children and young people's participation. (Red.) Montgomery, H. & Kellett, M. *Children and young people's worlds: Developing frameworks for integrated practice*. (43-60). Policy Press.
- Kennan, D., Brady, V. & Forkan, C. (2018). Supporting children's participation in decision making: A systematic literature review exploring the effectiveness of participatory processes. *British journal of social work*. 48. 1985-2022. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcx142>
- Kiili, J., Itäpuisto, M., Moilanen, J., Svenlin, A-R. & Malinen, K.E. (2021). Professionals' views on children's service user involvement. *Journal of Children's services*. 16 (2) 145-158. <https://doi.org/10.1108/jcs-10-2020-0069>
- Kirby, P. & Gibbs, S. (2006). Facilitating Participation: Adults' Caring Support Roles within Child-to-Child Projects in Schools and After-School Settings. *Children & Society*. 20, 209–222. <https://doi.org/10.1002/chi.872>
- Kosher, H. & Ben-Arieh, A. (2019). Social workers' perceptions of children's right to participation. *Child & Family Social Work*. 25. 294-303. <http://doi:10.1111/cfs.12685>
- Larsson, M. & Hultman, E. (2019). Barns rätt till delaktighet vid beslutsprocesser inom den sociala barnvården. Vad betyder barnkonventionen och den rättsliga utformningen för tillämpningen i praktiken? *Barn*. 3-4. 85-101. <https://doi.org/10.5324/barn.v37i3-4.3381>
- Lefevre, M., Tanner, K. & Luckock, B. (2008). Developing social work students' communication skills with children and young people: a model for the qualifying level curriculum. *Child and Family Social Work*. 13. 166–176. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2206.2007.00529.x>
- Lundy, L. (2007). "Voice" is not enough: conceptualizing Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*. 22 (6), 927–942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>
- Molin, M. (2020). The emerging concepts of participation and belonging in social pedagogy. *Papers of Social Pedagogy*. 13 (1) 9-33. <http://doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.5604/01.300>

Proposition 2017/18:186. *Incorporering av FN:s konvention om barns rättigheter.*

Pålsson, D. & Wiklund, S. (2021). A Policy Decoupled from Practice: Children's Participation in Swedish Social Assistance. *British Journal of Social Work*. 52 (2). 964-981. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcab089>

Rasmusson, B., Hyvönen, U. & Mellberg, L. (2004). *Utvärderingsmöten i BBIC: En studie av barns delaktighet och medbestämmande.* Socialstyrelsen.

Rasmusson, B., Hyvönen, U., Nygren, L. & Khoo, E. (2010). Child-centered social work practice – three unique meanings in the context of looking after children in the assessment framework in Australia, Canada, and Sweden. *Children and Youth Services Review*. 32. 452-459. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.10.025>

Rasmusson, B. (2011). Children's advocacy centers (Barnahus) in Sweden: Experiences of Children and Parents. *Child Indicators Research*. 4 (2). 301-321. <https://doi.org/10.1007/s12187-010-9094-y>

Ruch, G. (2014). "Helping children is a human process": researching the challenges social workers face in communicating with children. *British journal of social work*. 44. 2145-2162. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct045>

Rush, G., Winter, K., Cree, V., Hallett, S., Morrison, F. & Hadfield, M. (2017). Making meaningful connections: using insights from social pedagogy in statutory child and family social work practice. *Child and Family Social Work*. 22. 1015-1023. <https://doi.org/10.1111/cfs.12321>

Sahlberg, S., Karlsson, K. & Darcy, L. (2020). Children's rights as law in Sweden: Every healthcare encounter need to meet the child's needs. *Health Expectations*. 23. 860-869. <https://doi.org/10.1111/hex.13060>

Sanders, R. & Mace, S. (2006). Agency Policy and the Participation of Children and Young People in the Child Protection Process. *Child Abuse Review*. 15 (2) 89–109. <https://doi.org/10.1002/car.927>

SFS (2001:453). Socialtjänstlag. Sveriges riksdag.

SOSFS 2014:6. *Handläggning av ärenden som gäller barn och unga.* Allmänna råd, Socialstyrelsen.

Shier, H. (2001). Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations: A new model for enhancing children's participation in decision-making, in line with Article 12.1 of The United Nations Convention on The Rights of the Child. *Children & Society*. 15. 107-117. <http://doi:10.1002/CHI.617>

Shier, H. (2011) Vägar till delaktighet: Öppningar, möjligheter och skyldigheter En ny modell för att öka barns delaktighet i att fatta beslut i enlighet med artikel 12.1 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Översättning artikel: Christina Robertson Pearce.

Shemmings, D. (2000). Professionals' Attitudes to Children's participation in Decision-Making: Dichotomous Accounts and Doctrinal Contests. *Child & Family Social Work*. 5 (3) 235-243. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2206.2000.00160.x>

Sinclair, R. (2004). Participation in Practice: Making it Meaningful, Effective and Sustainable. *Children & Society*. 18 (2) 106–118. <https://doi.org/10.1002/chi.817>

Socialstyrelsen (2015a). *Utreda barn och unga – Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen.*

Socialstyrelsen (2015b). *Bedöma barns mognad för delaktighet - kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården*

Socialstyrelsen (2018a). *Grundbok i BBIC: Barns behov i centrum.*

Socialstyrelsen (2018b). *Metodstöd för BBIC: Barns behov i centrum.*

Socialstyrelsen (2018c). *Att samtala med barn – kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården.*

Socialstyrelsen (2019) *Uppföljning av barnkonventionens genomslag vid tillämpning av LSS.*

Socialstyrelsen (2020). *Kallelser till barn i socialtjänsten – Stödmaterial och exempel.*

SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag.* Statens offentliga utredningar, Socialtjänsten.

- Stern, R. (2006). The Child's right to participation – reality or rhetoric (Ak. Avh). Uppsala universitet.
- Strömpl, J. & Luhamaa, K. (2020). Child participation in child welfare removals through the looking glass: Estonian children's and professionals' perspectives compared. *Children and Youth Services Review*, 118. <http://doi.org.ezproxy.server.hv.se/10.1016/j.chidyouth.2020.105421>
- Sundvall, J. (2018). Åldersmaktordningen och ett barns rätt till delaktighet. Johansson, T. & Sorbring, E. (Red.) *Barn- och ungdomsvetenskap. Grundläggande perspektiv*. (122–134) Liber.
- Swärd, S. (2020). *Barnkonventionen i praktisk tillämpning inom förskolan och skolan*. Nordstedts juridik.
- Toros, K. & Sindi, I. (2022). Storytelling: a method for enabling a child to become an active participant in child protection assessment in the example of substitute care. *Journal of family social work*. 25 (1) 3-7. <https://doi.org/10.1080/10522158.2022.2025969>
- Unicef (2009). *FN:s konvention om barns rättigheter*. <http://unicef.se/barnkonventionen>
- Uprichard, E. (2008). Children as "Beings and Becoming's": Children, Childhood and Temporality. *Children & Society*. 22, 303-313. <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.2007.00110.x>
- Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*.
- Vis, S.A. & Thomas, N. (2009). Beyond talking: children's participation in Norwegian care and protection cases. *European Journal of Social Work*. 12 (2) 155-168. <https://doi.org/10.1080/13691450802567465>
- Vis, S.A., Holtan, A. & Thomas, N. (2012). Obstacles for child participation in care and protection cases: Why Norwegian social workers find it difficult. *Child Abuse Review*. 21 (1) 7-23. <https://doi.org/10.1002/car.1155>
- Woodhead, M. (2005). Early childhood development: a question of rights. *International Journal of Early Childhood*. 37 (3) 79-98. <https://doi.org/10.1007/bf03168347>
- Woodhead, M. & Faulkner, D. (2008). Subjects, Objects or Participants? Dilemmas of psychological research with children. Christensen, P. & James, A. (Red.) *Research with children – Perspectives and practices* (10-39) Routledge.
- Zweben, A., Pipmeier, M. & Leak, K. (2022). Training incoming social work students in Motivational Interviewing skills: An experimental Lab Model for advancing social work education. *Advances in social work*. 22 (1) 178-196. <https://doi.org/10.18060/25478>
- Ångman, I. (2009). *Gör BBIC skillnad? En uppföljning av kvaliteten i socialtjänstens utredningar av barn i Örebroregionen*. FoU Vårld, Regionförbundet Örebro.